

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKI DAGBLADET

Laupäeval, 19. okt. 1974

Nr. 82 (3970)

16. aastakäik

USA tudeng viis piibleid Tallinna

Ameerika kristlik nädalaleht "Christian Crusade Weekly" kirjutab Tulsa 20-aastasest usuteaduse üliõpilasest David Schmidt'ist, kes tegi automaatselt N. Venemaale ja viis sinna salaja kaasa piibleid. Tema marsruut oli järgmine: Minsk, Smolensk, Moskva, Leningrad, Tallinn ning siis uuesti Leningrad, kust siirdus üle piiri Soome.

Schmidt autot oli kokku 6 inimest. Noor usuteadlane ütles, et kuigi piiril neid kontrolliti, ei leitud piibleid. "Ma parem seda ei ütle, kuhu meie piiblid peitsime," lisab külastaja. On selge, et piirivalvurid, kes Schmidt autot kontrollisid, peavad nüüd võimudele oma lohakusest aru andma. Kahtlemata ei jäta nüüd enam ka ühtegi autot põhjalikult kontrollimata.

Tulsa usutegelased on kõikides eelolevatel kohtades võtnud osa jumalateenistustest, nende hulgas ka Tallinnas. D. Schmidt jutustab, et piiblite järele on Venes nälg suur, kuid kõik, kellele piibleid pakuti, olid algal arglikud ega julgenud kinki vastu võtta.

Rahvuse muutmine keelatud

MOSKVA (TT-Reuter) – Sovjeti valitsus on keelanud nõukogude kodanikul muuta seda rahvust, mis on sisse kantud tema nõukogude passis, kui see antakse talle 16 aasta vanuses.

Keeld on tõenäoliselt rakendatud sel põhjusel, et need mittejuudi kodanikud, kellele üks vanemaist on olnud varem juut, ei saaks muuta endid juudi rahvusesse kuuluvaks, et sel viisil kergendada väljarännuma saamist.

Seni võisid lapsed, kellele vanemal oli erinev rahvasteet, valida selle rahvasteet, millist ta soovis. Aga seda, mis ta kord valis, ei saa enam muuta.

Nõukogude passides on aastast 1932 olnud alati sisse kantud isiklikud andmed rahvuse kohta, nagu eesti vene, ukraina jne.

Noor üliõpilane on tutvunud ka nõukogude üldise eluga. Muuhulgas oli ta avastanud, et Ameerika rockmuusikali "Jesus Christ Superstar" helilaadid maksid Moskva mustal turul 85 dollarit tükk.

Küsimusi Austraalia peaministrile USA-s Balti riikide asjus

WASHINGTON (EPL kirjasatjalt). – Üleameerikalises National Broadcasting Company televisiooniprogrammis "Meet the Press" tõstis "The New York Times" reporter Bernard Gwertzman üles Balti riikide probleemi, esitades kaks otsest küsimust Austraalia peaminister Whitlamile. Laurence Spivaki juhatusel igal pühapäeval toimuv poliitiline küsitlusprogramm "Meet the Press" on üks kõige olulisemaid talisi televisioonisaateid Ameerika Ühendriikides. Selle raames küsitletakse igal korral üht tähtsat ja tuntud poliitikut kas välismaalt või USA enda poliitikute seast, ning küsitajateks on peale saate juhataja Spivaki neli tuntud USA ajakirjanikku, kellele isikud saatest saatesse vahelduvad.

Intervjueeritud külaliseks oli 6. oktoobril Austraalia peaminister Whitlam, kes viibis poliitilisel reisirajal USA-s. Peaministrile võis tulla üllatusena, et nii tähtsal programmil, üle kümne miljoni televisiooni vaataja ees, suurajalehe "The New York Times" tuntud poliitiline kaastööline Gwertzman esitas talle asjalikke küsimusi seoses Austraalia poolse tunnustusega Balti riikide annekteerimisele Nõukogude Liidu poolt.

Esimiseks Gwertzmani küsimuseks Balti riikidega seoses oli, mida peaminister Whitlam arvab selle kohta, et Balti riikide Nõukogude Liitu kuuluvuse de jure tunnustamine on tekitanud tõsist muret paljude ameerikalaste ja austraallaste hulgas. Whitlam vastas sellele kokkuvõttes järgmiselt: Me sammu põhjenduseks on lihtsalt see, et tahtsime faktidele näkku vaadata, ja me usume, et arvamused, nagu Eesti, Läti ja Leedu võiksid taas saavutada sellist poliitilist iseseisvust, nagu neil oli lühikesel perioodil

kahe Maailmasõja vahel, on petlikud illusioonid.

Selle vastuse peale esitas Gwertzmann kohe uue küsimuse: Kuidas selline seisukoht on kooskõlas Austraalia valitsuse poolt proklameeritud inimõ-

guste eest selamise põhimõttega? Whitlami vastus sellele oli põiklev ja ja mõningal määral isegi mittemõistetav. Ta ütles, et kui omatakse diplomaatilisi suhteid, siis mõnikord võidakse

Järg lk 11

Kiel keeldus näitusest Tallinnas

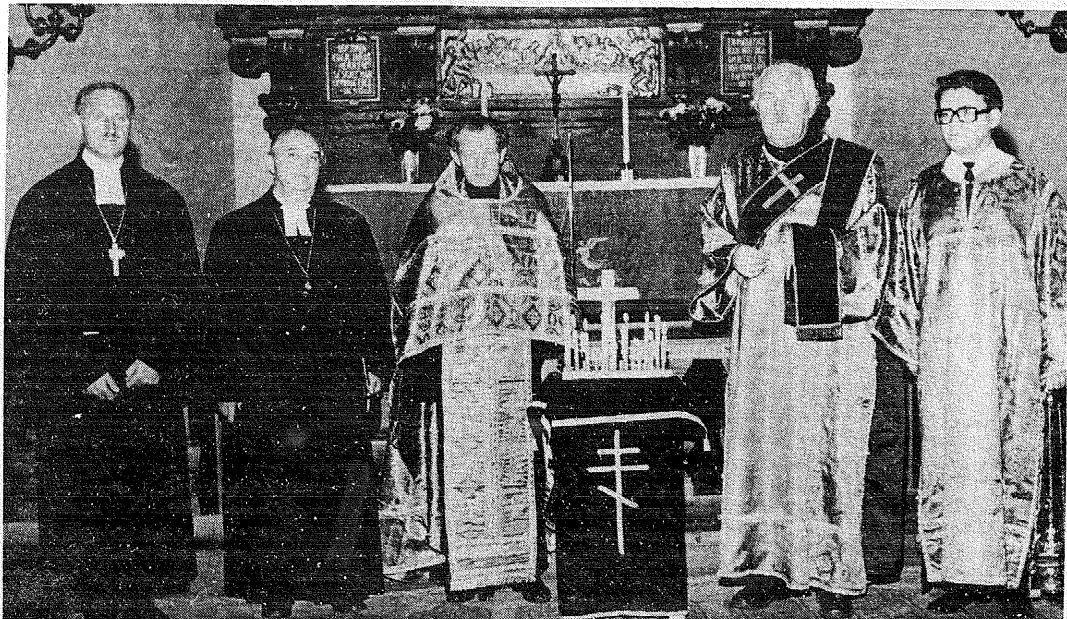
Saksa välisministeeriumi soovitusel otsustas Kieli linn loobuda tutvustamisnäituse korraldamisest Tallinnas, mis pildi avatama septembri lõpus. Ametlikuks põhjenduseks suurelt propageeritud kavatsusest loobumiseks nimetatakse raskusi ametlikus läbikäimises.

Tegelikult pidi Saksa välisministeerium andma näituse korraldamiseks 80 000 saksa marka. Kui aga selgus, et te-

gemist on poliitilise üritusega N. Vene valitsuse poolt ja näituse avajaks on mitte tavaline

Järg lk 11

Mälestus jumalateenistust

Laupäeval, 12. oktoobril toimus Esinduse initsiatiivil Jaakobi kirikus konstert-mälestusjumalateenistus, mis oli pühendatud kõigi eestlaste auks, kes oma elu andsid kodumaa kaitseks peetud võitluses aastail 1941–1944.

Altariteenistuse pidas EELK

peapiiskop Konrad Veem, jutlustas õpetaja Elmar Tõlasepp, kuna hingepaiva pidasid praost-ülempreester Albo Nael ja ülemdiakon Nikolai Suursõot.

Muusikalisel osas olid kaas- tegevad Stockholmist Eesti Naiskoor Hilma Nerep-Mossini

juhatusel, St. Eesti Meeskoor Lembit Leetmaa juhatusel ja ortodoksooduse kvartett Klaudia Naela juhatusel.

Esitati Lembit Avessoni Kyrie eleison, Aug. Topmani Requiem, Enn Vörgu Unuge, langenud kotkad ja Juhan Aa-

vikü Hoiu, Jumal, Eestit. Oreili Priit Ardna.

Pildil peapiiskop Konrad Veem, õp. Elmar Tõlasepp, ülempreester Arbo Nael, ülemdiakon Nikolai Suursõot ja rootslasest kaasteenija red. Vollmar Holmström. (EPL-foto Lepper).

EPL

Laupäeval, 19. okt. 1974

AJAMÄRK

Lääne ajakirjandus töö peal teateid, et Ameerika Riikide Organisatsiooni liikmed kavatsesid enne käesoleva aasta lõpu tühistada Kuuba üle kümne aasta kestnud majanduslikku ja diplomaatilist blokeerimist. Vastavat otsust olevat oodata kunagi novembris toimuv välisministrite kokkutulekul, kus Lääne-Ameerika riigid on rõhvas enamuses ja tõenäolult hääletavad Kuuba blokaadi lõpetamise poolt.

Kuuba blokeerimine peaaegu kõigi ameerika riikide poolt algas teatavasti 1964. aastal. Toukejõudu selleks andis kirikulus Kuuba konflikt, mis kulmineeris kaks aastat varem. Konflikti põhjustas tolleaegne Nõukogude Liidu valitseja Hruštšov, kes tegi katsed poetada salaja Kuuba saarele nõukogude vene robotrakette, millede laskeulatuse hõlmas suuremat osa Põhja- ja Lõuna-Ameerikast.

USA luure läks siiski korda neid ohtlikke relvasaadetisi aegsasti paljastada, mispeale presidenti Kennedy nõudis Hruštšovilt ultimatiivselt kõigi robotraketide kohest äraviimist.

Kuna president Kennedy samal ajal oli osaliselt juba alarmeeritud oma sõjajõud ja ühtlasi Kuuba saare sõjalavastikutega sisse piiranud, siis ei jäänud Hruštšovil palju valida. Ta täitis Kennedy nõudmise, tunnustades aga niiviisi ennast süüdi hukkamõistetavas rahvusvahelises kuriteos. Kuuba konflikti järelalnetus kestis kaua ja viis Kuuba majandusliku ja diplomaatilise isoleerimiseni ameerika riikide peres 1964.

See aasta sai ühtlasi saatustikuks ka Hruštšovile enesele, kui ta 1964 oktoobris kukutati süüdlasena N. Liidu prestizhi suures kaotuses Ameerika mandril.

Kümne aastat tagasi olid paljud ameerika riigid ärevil Kuuba pärast, eriti Lääne-Ameerika osas. Otseselt ei kardetud sealt küll invasiooni, rohkem olid mures kommunistliku Kuuba võimaliku õnnetustöö pärast mandri äärmuslike pahempoolsete hulgas.

Põhimõtteliselt taotleti Kuuba blokeerimisega aidata kaasa maailmakommunismi tagasi-

lõmisele, mis omakorda pidi tähendama demokraatliku korra tugevdamist. Avaldati isegi arvamisi, et blokaad võib lõpuks viia kuubalaste eneste ülestõusuni, mis kukutab Fidel Castro kommunistliku diktatuuri.

Aegamööda hakkas aga üha rohkem selguma, et ameerika riikide poolt alustatud Kuuba blokaad ei ei kandnud soovitud vilja. Kõnelemata Kuuba diplomaatilise isoleerimise vähesest tagajärjeredest, andis ka tema majanduslik isoleerimine vaevalt kuigi suuri tulemusi.

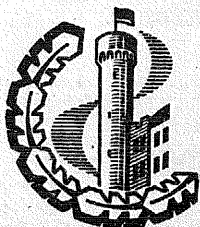
Kuuba sai mitmelt poolt väljast küllalt suurt majanduslikku abi, et ameerika riikide poolt ette võetud blokaadi üle elada. Kuuba peamisteks toetajateks olid muudgi N. Liit ja Puna-Hiina, eriti esimene. Ei puudunud aga majanduslikult toetajaid ka liiduvabade ja erapooltute maade hulgast, Rootsi kaasaarvatud.

Blokaadi luurevaated hakkasid eriti kahanema pärast seda, kui demokraatliku ristisõja juhina tegutsenud USA president Nixonil ajal hakkasid silmapaistvalt sõbralikult läbi käima kommunistlike riikidega. Nõukogude Liiduga ja Puna-Hiinaga eesotsas. See vallandas loomulikult segadust eriti Lääne-Ameerika riikides, kes seoses Kuuba blokaadiga olid otseselt kaasa tõmmatud antikommunistlikku aktsiooni. Nõnda võis juhtuda seegi, et mitmed Lääne-Ameerika maad hakkasid üksteise võidu looma kaubanduslike sidemede Kuubaga juba enne kui blokaadi tühistamise mõte üles tõusis.

Kui nüüd üle kümne aasta kestnud Kuuba blokaad ametlikult lõpetu jõuab, siis tähendab see ajamärki. Seljatah jääb aastakümne, mida ise loomustasid paljud soovmõtetemised ja pettumused. Kuuba blokaadist osa võttes tegid eriti Lääne-Ameerika maad seda lootuses, et see aitab soodsalt kaasa nende eneste majanduslikule ühtsusele USA kui endastmõistetava ja omakaspüüdmatu kaasajaga.

USA täieliku usaldamise asemel on vahepeal tekkinud kahtlus. Isegi kõige parempoolsemad valitsused Lääne-Ameerikas on pahasti sunnitud avalikult alla kriipsutama oma sõltumatust USA-st et rahustada oma rahva meeleolusid. Kui Kuuba ülemameerikaliku ühiskonda tagasi võetakse, tähendab see, et ollakse sunnitud leppima uue ja senisest rangema tegelikkusega, kus ideoloogilised lootused on pidanud andma ruumi kaubanduspoliitiliste tõsiasjadele.

A.K.

EESTI PÄEVALEHT

Eestniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhana Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetust ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingtonat 32, 1 r.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskiltnas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskiltna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostigiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postigiro 60 59 00-0
Eesti Päevaleht Forlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:

Aasta kr. 170:—

Termin (4 kuud) kr. 62:—

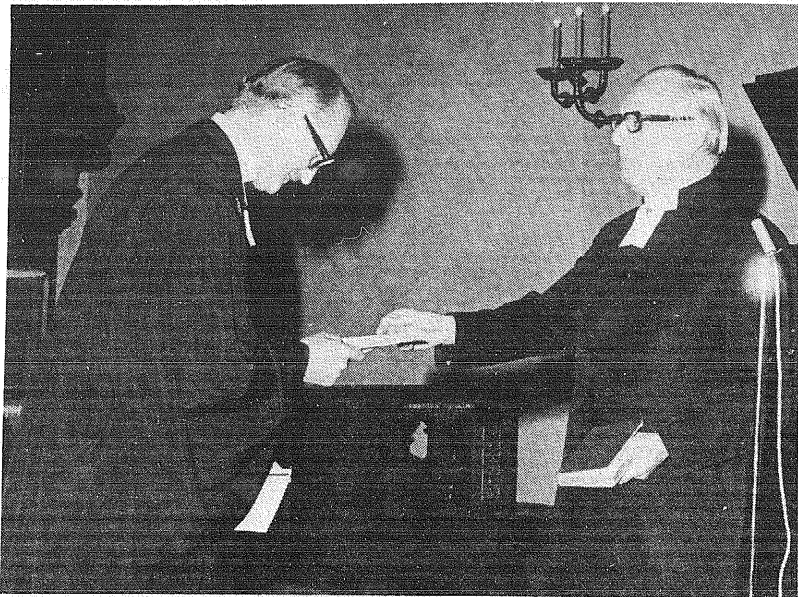
Kuu kr. 17:—

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskiltna-Kuriers

Tryckeri AB Eskiltna 1974

Laupäeval, 19. okt. 1974

Stockholmi Jakobi kirikukorherde Karl Erik Fridblom annab peapiiskop Konrad Veemile üle tsheki eestlastest usuteaduste üliõpilaste toetamiseks. Üleandmine toimus kontsertjumalateenistusel Jakobi kirikus 12. oktoobril. (Foto Lepper).

Spioonid kosmoses maksavad miljardeid

Oktoobris 1973, kui avastati N.Vene laevade ja transpordinukite liikumine Lääne-Ida suunas, andis ka USA oma sõjajõududele valmisoleku käsu. Kõige selle avastamise võimaldasid USA kõrgelmu luurelennukid tüübilt SR-71. Kuid taevasplooniidena lelavad kasutamist ka satelliidid, mida kasutasid IV Araabia-Iisraeli sõja ajal nii USA kui ka N.Liit. Alates 1950-ndast aastast kulutatakse selleks hilgusummasid, millede kõrval USA kuulendude kulud tunduvad jootrahana. Seni startis nii liias kui ida kokku ligikaudu 1000 luuresatelliiti.

USA kulutab selleks miljardeid. Samuti ka N.Vene. USA andmed näitavad, et N.Vene kulutas selleks seni vähemalt 60 miljardit dollarit. Sellele võrdluseks — USA kogu kuulendude projekt "Apollo" maksis ainult 25 miljardit dollarit.

N.Vene startib oma luuresatelliidid kattenime all — "Kosmos". USA kasutas veel 1960-ndate aastate algul kattenimesid, mis reetis nende satelliidide ülesandend. Näiteks kandsid need satelliidid nimetus "Samos" (Satellite and Missile Observation System, satelliidide ja rakettide vaatlussüsteem) ja "Midas" (Missile Defense Alarm System, süsteem katteks rakettide vastu). Kuid koos ülesannete laienemisega maailmaruumis kadusid ka need ülesanded reetvad nimed.

Tänapäeval esineb juba terve rida erinevalseid liikidesse kuuluvaid luuresatelliite. Näiteks esinevad nn. eelholatus-satelliidid, mis oma infrapunaste sensorite abil registreerivad iga kaugmaa-raketi starti ja teatavad sellest. Seda nii maabasseid kui aatomilveelaevade osas.

Satelliidid tüübilt "Farret" teostavad taas elektronluure. Need satelliidid registreerivad kõik vastase kõned radio kaudu, samuti satelliidide kaudu teostatava telefonikõne. Satelliidid tüübilt "Vela" registreerivad jälle kõik atmosfääris toimuvad aatomipommide katseid.

Araabia-Iisraeli sõjas oli satelliidide ülesandeks väekondade avastamine (nende optiline registreerimine).

Selles osas on edu erakordselt suur, sest juba 180 km kõrguselt võidakse pildistada esemeid, millede lähimõõt ainult 30 sentimeetrit. See tähendab, et praktiliselt on

võimalik loendada kõik vastase sõdurid.

Fotoluure puuduseks oli seni negatiivide aeglane kättesaamine. Juba üle kümne aasta kasutab USA võtet, et satelliidid heidavad filmid erilistes kapslites aetasaafäri, kus need siis lennukite poolt kinni püütakse. N.Vene aga töö seni oma satelliidid kohe alla, kuid alates 1970-ndast aastast kasutab ka juba USA sama meetodit. Keskmiselt jäävad fotosatelliidid maailmaruumi 7-14 päevaks.

USA suurima luuresatelliidina esineb "Big Bird", mis kaalub ligikaudu kaks tonni. See satelliit jääb juba kuudeks maailmaruumi. Ka on tal kaasas terve rida kapsleid, mis ta teatavate vaheaegade järele "sülitab" välja. Ka on "Big Bird" võimaline televisiooni kaudu saatma pilte oma vastuvõtjamaale.

Kuid ka "Big Bird" ei rahulda kõiki armee nõudeid, sest lakkagi veel kestab see mitu päeva, kui komandopunktid saavad kasutada satelliidide luureandmeid.

Seetõttu on konstrueerimisel nüüd uus luuresatelliidide süsteem. Ka peavad uued satelliidid kasutama mitte kindlat teed, vaid nad peavad olema juhitavad ja saadetavad igasse kriisipiirkonda igal ajal. Näiteks lendas Iisraeli-Araabia sõja ajal N.Vene "Kosmos" üle Iisraeli iga päev lõuna ajal.

USA uus luuresatelliidide süsteem peab valmima 1978. aastaks. Selle konstrueerimiseks kulutatakse enam kui miljard dollarit.

30 aastat Stockholmi Meeskoori

30. nov. Kontserthoone suures saalis toimuva Meeskoori kontserdi ettevalmistust koorijuhil Lembit Leitmaa juhtimisel on praegu täies hoos.

Selle kontserdiga tähistab koor ühtlasi oma 30. aastast tegevust. Kontserdi esimene osa koosneb uusloomingust, sitatakse nihiasti kodumaiseid kui ka paguluses olevate heliloojate töid.

Teises osas tuleb ettekandele juba varem esitatud helilinde. Kontserdi solistiks on Naan Põld ja klaverisaade on Hilma Nerep-Mossini.

Stockholmi ürituste kalender

Eesti Kultuuri Koondises registreeritud üritused Stockholmis:

Pühap., 20. okt. kl. 17.00, Eesti Kultuuri Koondise ja Eesti Maja Klubi korraldusel "Kirjandusmuusikaline õhtu" Rootsi saabumise 30-nda aastapäeva tähistamiseks Eesti Majas.

Pühap., 27. okt. kl. 16.00, "Triinu" aastapäeva koosviibimine Eesti Majas.

Laup., 9. nov. kl. 18.00, Virulaste koosviibimine Eesti Majas.

Reedel, 15. nov. kl. 18.00, Stockholmil Eesti Tennisklubi aasta-peakoosolek EÜS-i ruumides, Regeringsgata 80.

Laup., 16. nov. kl. 18.00, Läänlaste ja hiiidlaste koosviibimine Eesti Majas.

Laup., 16. nov. kl. 19.00 ja pühap., 17. nov. kl. 14.00, Stockholmil Eesti Teatri etendused, Kaarel Ermer "Kuid kõik läks teisiti", ABP-i teatrisaalis. Lavastaja Lensi Rõmmer.

Reedel, 28. nov. kl. 18.00, Eesti Arstide Selts Rootsis — peakoosolek koos õhtusõõiga Eesti Majas.

Laup., 30. nov. kl. 18.30, Stockholmil Eesti Meeskoori 30. a. juubeli kontsert Kontserthoone suures saalis.

Reedel, 6. det. kl. 18.00, EKK kirjandusõhtu koos näitusega "Eesti graafika ja raamat Rootsis", Eesti Majas.

Pühap., 15. det. kl. 14.00, Stockholmil Eesti Altkooli jõulupidu Skanstulli gümnaasiumi aulais, Bohusgatan 24—26.

Iimus:

Arved Viirald
"Kes tappis
Eerik Hormi?"
Roman
Hind kõttes 34:-
Hind brosh. 26:-

Kasutage "Eesti Rootsis" et-tellimise võimalust!

Eesti Kirjanduse Kooperatiiv
Fack 1, 230 03 Lund, postigiro
43 37 71-8.

Eesti kooliõpetajate päevadest osavõtjad Stockholmis Eesti Maja noortetuumis laupäeval, 5. oktoobril 1974. (EPL-foto Lepper)

E. Uustalu:

Veski kirjeldus Pätsi osas on lünkadega

J.V. Veski mälestusraamatut refereerinud kirjutiste seerias pälvis kahtlematult kõige suuremat tähelepanu k.a. 12. oktoobril lohes ilmunud pealkirja all "Konst. Pätsi Teataja asutamine tolmus Tartus". Annab ju Veski käsitus koguni uue ja silgavama tagapõhja sellele eesti rahva elus emajärgulise tähtsusega sündmusele. Seni teadaolevud kirjeldused on nimelt sedavõrd katkendlikud, et neist ei tekkinud mingit ühtlast ja igakülgset usutavat pilti.

Veski kirjeldus sellevastu niisugust katkendlikku muljet ei jätta ja samuti sobib see väga hästi tooleagsele olukorrale, mis ju usutavale kasuks tuleb. Veski jutustus on eelmaintitud 12. oktoobri lehe kirjutise õigesti edasi antud, ainult olukord ehk huvitav ka mainida, et Veski kinnitust mööda loode ühe radikaalse eesti ajalehe asutamiseks algupäraselt olevat läinud lätsel Aleksander Daugeit, kes tol ajal oli Treffneri koolis ajalooõpetajaks ja hiljem läti haridusministriks.

Dauge olevat kuulunud neil aastail Tartus tegutsevasse läti üliõpilasseltsi "Pipkalonia", kus radikaalsed eesti üliõpilased käinud nendega koos koosolekuid pidamas. Neist koosolekust võtnud Tartus olles vahel osa ka Ed. Viide, aga kõige lähemad sõbrad olnud Daugeil siiski Mihkel Martnaga.

Martna osa ajaleht Teataja suhtumisel ei ole eesti kirjanduses seni rõhutatud. Et sel aga oluline tähtsus võis olla, näib kinnitavat asjolu, et Martna aastapäevad pärast lehe käimahakkamist Tallinnas trükkikoja osts ning samasse majja elama asudes enda korterist kaks tuba Teataja toimetuse ja kontori kasutusse andis.

Nitsama huvitav kui on nende teadete ära märkimine, nitsama oluline oleks see ühenduses aga ka sellele tähelepanu uhtida, kuivõrd Veski kirjeldus ajaleht Teataja juures töötamisest on lünklik Konstantin Pätsi osas. Viimane esineb Teataja ühenduses ainult nelj korda nimeliselt ja selle lisaks veel kahel korral kui "toimetaja". Ja ühel korral kui "peatoimetaja". Ja seda kirjelduses, kus kõiki teisi Teatajatoimetussilikeid ja muidki töijõude kuni lehe ekspedierijani kirjeldatakse ja iseloomustatakse suure üksikasjalikkusega.

Niisugune nõukogude käsitlusis tavaline selekteeriv käsitlusviis on teadagi vähe usaldust äratav ning asetab kahtluse alla kogu Veski kirjelduse või vähemalt nii palju kui see puudutab Teataja panoraamat. Seepärast olekski emajärgulise tähtsusega ära märkida, et Veski mälestusraamatust ei selgu, mida tema nende asjade kohta öieti rääkis. Nagu raamatu eessõnas sõnaselgelt öeldakse, on Veski enda poolt paberile pandud

ainult raamatu algus, kümme kord lehekülge, kuna kõik ülejäänud on redigeeritud heilindile jutustatust.

Tulemusi lähemalt vaadates on päris ilmne, et see redigeerimine on olnud põhjalik. Nii võime oletada, et heilindil võib olla leidub üksikasjaline käsitlus ka Konstantin Pätsi tegevusest Teataja juures, mis sel õnnelikul juhtumil, kui heilindid säilivad, paremate aegade saabudes ehk ka veel trükkivalgust näeb.

Et Konstantin Pätsi nime Eestis jatkuvast mainitakse ainult kõige suurema ettevaatusega, selgub ju ka Veski mälestusraamatust endast. Seilele ostuab ühel poolt temale viitamine kolmel korral "toimetajana" resp. "peatoimetajana" ja teiselt poolt asjaolu, et teda nimeliselt mainitakse eriti siis, kui seda on saanud ühendada mingi Pätsi tähtsust vähendava asjaoluga, nagu näiteks teade, et temal toimetuses üldse töölauda ei leidunud, et tal oma advokaadipraktika tõttu oli vähe aega ajalehele pühendada ja et ta alati ei teadnudki, mis lehes seisid.

Neist asjaoludest on meil arvatavasti põhjust uskuda eriti viimast, kuna see selgub ka teistest allikatest, näiteks Tallinna töölisvanemate üleskutses lehes avaldatud ühenduses, mille eest Pätsil tuli üheksa kuud üksikvangistuses istuda.

Mis puutub J.V. Veski heilindile jutustatud mälestusraamatu redigeerimisse, siis võiks selle kohta veel lisada, et suguti selge ei ole, kuivõrd huvitavaks see kirjeldus võinuks kujuneda, siis kui autor selle kõik ise paberile oleks pannud. Alguisolekühjed, mis öeldakse olevat tema enda kirjutatud, ei lehe ses suhtes teha suuri illusioone. Mälestusraamat algab nagu Uus Testament esivanemate ja suguseltsi sugulusvahetõrgete selgitamisega. Kahjuks pole see aga tehtud kaugelgi sellise selgusega, kui see sünnib selle kirjelduse suures eeskujus.

Kujuneneks ka järg sama vähe ülevaatlikkuse ja lugejat hämmeldavaks, nagu on algus, peab vist küll tänuiliku olema redigeerijale, kes on hoolimata selekteerivast käsitlusviisist raamatu teinud sedavõrd loetavaks, nagu see on.

E. UUSTALU

• Balder Jaan AED PALKONIL

"Vaata siis mu aeda ka," ütles Leo Pikver ja viis mu palkonile. Lilli tal seal ei olnud. Üksainus betuunia. Paari punase õiega. Ta kasvatas kõõgilviija. Tomateid, salateid, sibulaid.

Vaatasin ta aiaandust ja küsisin: "Tasub see ennast ära?"

"Tasub küll. . ."

"Mul oli endal ka kevadel kord niisugune mõte, et panen palkonil tomateid kasvama, aga siis hakkasin rehkendama ja leidsin, et ei ole mõtet. Taimed on ju üsna kallid. Aga kui tomatid ühskord valmis saavad, siis on nende hind odav. Ei tea ju ka kui palju nad palkonil tingumustes vilja kannavad. Lõin kõega — ei tasu ära."

"Tasub küll," ütles Pikver.

"Ah arvad? Sa peaksid seda asja muidugi paremini tundma ja teadma, sa oled ju aeda pidanud."

"Tasub küll," kordas Pikver.

"Aga teeb ka palju muret," ütles Pikver.

"Seda muidugi."

"Lähed hommiku aeda, näed, et keegi on seal õõsi käinud. Paar salatipeed kadunud."

"Ah tõesti."

"Teinekord näed, et on rediste kallid käidud. Siis jälle eile õhtul olid suured punased tomatid alles, täna hommikul on nad läinud. Mitte kõik. Kõik ja võtab iga kord natuke."

"Et vargus välja ei palastaks?"

"Võtab nagu omaast alast kõõgi tarbeks."

"Kindlasti mõni naaber. Kas said viimaks jälle?"

"Ei saanud."

"Käis muidugi õõsi, kui magasid."

"Valvasin tihtheleale ööd läbi."

"Mõtleks, et on kaval, arvab, et inimene magab kõige raskemini õhtust järku, kui jääb magama. Aga ma passin teda just sel ajal. Ta ei tule. Siis mõtlen, et valvan veel. Uni kipub peale, aga ma tupsa ei lähe. Ootan teda. Arvab vist, et mul on kõige magusam uni enne koitu. Aga võta nüpsust. Ma passin sind pöösa taga, kui sa enne koitu tuled. Nii läheb öö mööda ja. . . ta ei tulnud. Just kui teades, et ma sel ööl teda varitsesin."

"Imelik."

"Oh, vaeva ja muret oli küll."

"Eks sa võtnud koera. Pidanud teda õõsi aias."

"Et ta mu peenrad löhki krsabiks?"

"Ah sa oled siis niisugune mees, kes koeri ei sall."

"Ühskord oli: Alavärav lahti. Kus äkki kass kihutab sisse, suur koer klähvies kannul. Tihtratsid mu peenardel nagu tuliispaik. Pärast hakka uuesti külvama ja istutama."

"Eks sa pannud õõseks alavärava lukku."

"Ma panin."

"Ja ikka käis sees?"

"Ni kui enne."

"Imelik. Kuidas sa seda seletad?"

"Mul oli üsna kõrge tara. Lattidel teravad otsad, nagu piigid püsti. Niisugusest naljalt juba üle ei roni."

"Imelik."

"Hiljem tuli välja. Ta oli ühe lati lahti kangutanud, aga iga kord nii ettevaatlikult, et ei hakka sugugi silma."

"Ah nii."

Läksime palkonilt tuppa. Ajasime seal muud juttu. Pärastpoole mõtlesin, et ma peaksin järgmisel aastal ikkagi oma palkonil tomatitega proovi tegema. Äkki aga kannavad hästi, annavad suure saagi.

"Ah sa arvad siis, et see asi tasub end ära?" usutiesin teda kui asjatundjat.

"Tasub küll," vastas ta. "Pakub mulle suurt rahuldust."

"Suurt rahuldust?"

"Õnnis teadmine, et siin ei saa keegi mu aeda vargile tulla."

Ta palkon on üheksandel korrusel.

Uppsalas mälestati pagulusse saabumist

UPPSALA (EPL) — Läupäeval, 12. oktoobril kogunes Uppsalas eestlastkond ühe kohaliku zooli aulasse, kus toimus aktus pagulusse saabumise 30-nda aastapäeva mälestamiseks.

Aktus algas õpetaja E. Tõldepa palvusega, millele järgnes ühelaulu Johan Avviku "Hoia, Jumal, Eesti!". Pärast seda lausutas avasõna Uppsalas Eesti seltsi abimees W. Kruppelman, kes tuletas meele nend sõjastõrjumist 1944, mis viisid välja suurele põgenemisele kodumaalt.

Ka aktusekõne oli Gottlandi kohale saabunud õp. Elmar Tõldepa. Ta lähtus ühest meie pagulaspõlves asustoleeruvast kuningas Taaveti 77. laulu salmist, mis tal oli 46. a. tagasi Tartu ülikoolis küsi-

museks olnud heebreake keele eksam! ning siis jälle elavalt meenunud sügisel 1944 põgenikepaadis Läänemerele. Sellest lähtekohast arendas kõneleja välja lala ülevaale meie rahva saatusest paguluses ning kodumaal.

Aktust kaunistas muusika. Eesti komponistide viiulipalu esitas Alfred Pitsku, keda klaveril saatis Hilma Nerop-Mossin. Kunstnikud ja aktusekõneleja said lilli. Aktus, korraldatud kõigi kohalike eesti eesti organisatsioonide koostöös ning Uppsalas E. Seltsi juhatusel läbiviimisel, lõppes Eesti seltsi esimehe K. Vahtase lõppsoonaga ja Eesti hünni laulmisega.

Pärast aktust toimus koosviibimine ning õhtusöök ühes kohalikus restoranis.

Ameerika mandri eesti noored on üha rohkem lugu pidama hakanud eesti rahvapäevadeist ja paljud noored muretsesvad endale rahvapäevi. Pildil noori äsasjel "Virulaste" laagris Lättemäel Kanadas, kus Stockholmiski nähtud "vikerlaste" uus sugupõlv Montrealis on kasvamas.

Inflatsioon Saksamaal pärast I maailmasõda

Praeguses rahutus ja segipööratud maailmas on lakkamatu inflatsioon üks häireid, mis puudutab laiu rahvamasse kõige valusamalt ja seda eriti toiduainete osas. Paljude kaupade hinnad on kõikjal tõusnud ühe nädalaga. Raha väärtus ja ostujõud langeb pidevalt. Kuu see protsess lõpeb, seda ei oska keegi ennustada. Loodetavasti mitte sellises punktis nagu Saksamaal pool sajandit tagasi, kui marga väärtus kukkus ühe tunni ja kirjamaark või trammisõit maksis miljonide ning tööline viis oma päevapalga koju suures kotis. Mis juhtus Saksamaal 1923. aasta lõpus, seda kirjeldavad alljärgnevad read.

1. novembril 1923 hakkas Berliinis keegi noor helilooja (ütleme Max Müller) oma noodikirjastaja juurde minema, et välja võtta honorari ühe oma töö eest. Tal oli taskus patakas rahatähti 28 miljoni marga suures ja ta otsustas osta ajalehe, et teada saada, mis sel päeval maksis trammisõit. Kuid tal ei jätkunud selleks raha, sest ajalehe hind oli tõusnud juba kolmele miljardile.

Müller astus südalinnas viivale trammile, kuid ta 28 miljoni marka ei võimaldanud rohkem sõita kui mõned minutid. Ta pidi ülejäänud maa käima jalgsi. Ta honorar oli 3,7 miljardit, kuid järgmisel hommikul ei saanud ta selle eest enam osta litritki piima oma väikesele tütrele.

Sama päeva pärastlõuna läks Müller naine sisseoste tegema, katsudes saajauras välja arvestada selle peala toiduainete hindu. Ajalehed avaldasid juba päev teineteisele millegi kaupade ennesõjaajaks hindu tui korrutada. Pats leiba, mille hind enne sõda oli 14 penni oli 2. novembril tõusnud juba 10,6 miljardit marka. Kilo kartuleid maksis 28 miljardit ja toos tükke 8 miljoni marka.

Samasuguses segaduses kui Max Müller ja ta naine ning nende 61 miljoni rahvusaaslast, oli ka Saksas riigipank Berliinis. Kaskustat naimaetnikku oli kahes vahetuses pidevalt töö, lugesid rahatähti, millest ükski ei olnud väiksem kui 100 tuhat marka.

Panga koridoriid ja trepikojas olid täis käskjalgu, kes ootasid oma tööandjale määratud rahaportu kättesaamiseks.

Panga ühel laaditi veoautodele suuri kotte rahatähtedega, määratud laialilviimiseks linna teistes pankadesse. Igal hommikul läks peale selle 2000 nakkikoti paberirahaga provintsi pankadele ja asutustele.

Riigipanga juhatusteosas muretsid ärritatud ja kurnatud direktorid päid selle üle, mida teha "huliks" läinud marga. Kes oli süüdi?

Inflatsiooni põhjused olid selged. Rasked kahjutusmaksused lükkasid ja eriti rühutõustuplirkonna okupeerimine jaanuaris 1923 olid andnud Saksas majandusele surmava hoobi. Kuna sakslased pidid

maksma kaupades või välisvaluutas - marka ei tahtnud keegi - siis tegid kiiresti kahanevad välisvaluuta varud väga raskeks olulise tähtsusega toormaterjalide impordi.

Vabrikud olid sunnitud uksed sulgema ja töölisi vallandama, tarbekauba ja toiduainete kadusid turult.

Liha oli väga haruldane, mune ja võid polnud peaaegu üldse leida, kuna põllumehed ei tahtnud oma saadusi müüa väärtusetu paberirahaga. Inimesed pakkusid üksteistele üle, katkuses midagi osta ja altisid seega kaasa kirele hindade tõusu. Riigipank pidi selle tõttu järjelt rohkem raha välja laskma. 1. septembril 1923 inflatsiooni spiraal tõusis absurdsele kõrgusele, kus käiku lasti 500-miljoniline rahatäht. Sellele järgnesid üha varsti ühemiljardilised rahad.

Kõige rohkem kannatasid inflatsiooni all Mülleri-talised tavajõelised inimesed. Palgad tõusid ka, kuid ei suutnud sammu pidada hindadega. Hoiused muutusid üldiselt väärtusetuks.

Rahvas kasutas suuri paberrahastid igasuguseks otstarbeks. Nendega tapetuseeriti seinu, sest see oli odavam kui osta tapeeti.

Spekulatsioon lakkas. Hangeldajad otsisid "võileiva hinnaga" rüüdeid, ehteid, mööbleid ja isegi maju nendelt, kes olid sunnitud müüma oma varandust tõdu hankimiseks.

Kaupmehed üldiselt ei tahtnud müüa võla peale, sest hiljem saadud raha ei olnud enam midagi väärt.

Pankade püüded pidurdada laenamist, tõstes laenuprotsendi 90-le, ei andnud ka tulemusi. Oli kerge maksta oma võlga mõned päevad hiljem, kui raha oli vähem väärt.

Välisvaluuta oli kui kuld. Neli noort kirjanikku olid leidnud rikka patrooni, kes neile juba päev pakkus korra süüa. Kui viimane pidi kaheks nädalaks Berliinist ära minema, laenas ta meestele sada dollarit. Kvarteti pühitsee seda ohtusõõriga ühes Berliini noobilis restoranis.

Tähes arvet maksta 100-dollarilise rahatähega, osutus see võimatuks, sest restoranipidajal ei olnud raha tagasi anda. Sada dollarit oli

rohkem kui tema kogu kuu läbikalk.

Mehed kordasid sama igal õhtul kahe nädala jooksul, iga kord tehes kohas, ning andsid sada dollarit tagasi tervelt selle omanikule. Oma arved maksid nad tšekidkoga, mis kolm päeva hiljem pangast läbi käies olid väärt ainult üks viiekümneendik nendele kirjutatud summast.

Novembri alguses teatas Saksa valitsus lülitastele, et ta pole enam võimaline kahjutusand maksama. Riigikassa oli sama tüki kui riituld pöödides.

15. novembril, kui segadus saksa majanduses oli jõudnud haripunkti astus riigipanga juhatus uuesti kokku. Seekord selleks, et kätma panna minister Karl Helfferich plaani olukorra päästmiseks. Plaan ise oli väga lihtne - tohtu nullide rida õigati maha ja käbele lasti uus vääring, nn rendimark (Rentenmark). Marga ja dollari suhe viidi 1914. aasta tasemele - 4,2 miljardit asemel võrdus 4,2 marka uues rahas ühe dollariga.

30. novembril suri murede ja ületõõmiste tagajärjel riigipanga president dr. Kavenstein, kes oli juhtinud Saksa majanduspoliitikat 18 aastat. Tema järglasaks sai Hjalmar Schacht, kel õnnestus rendimark panna kindlatele jalgadele. Hindade tõus jätkus siiski veel lühikest aega ning tui suurvuti 100-miljardilise rahatähe väljajandmiseks.

Kuid rahva usaldus uue raha vastu tui pikkamööda tagasi. Kaubad ilmusid jälle äridesse ja üsna madalate hindadega. 200-miljoni dollarilaen ühelt ameerikabriti konsortsiumilt altas ka kaasa rahva kannatuses lõpetamiseks.

Sellele järgnes üleminek stabiilsele riigimargile, kuid see tui kaasa vastupidise hända deklatsiooni näol. Raha oli vähe liikvel ja tööpuudus kasvas. 1933. aastal oli töötõõlloiste arv tõusnud kuuele miljonile ning see avas ukse Hitlerile teel võimule (VE).

Austraalias, Thirimeres, elunev Ilmar Pikkat viibib praegu Euraopamatkal külastades Rootsi, Taanit, Soomet ja Saksamaad. Austraaliasse siirdub ta tagasi Kanada ja USA kaudu.

Eesti tunnistajat taheti mõrvata

NEW YORK (VES) - New Yorkis andi kohtu alla rikas äritees, 68-a. Herman Poblner, äritehe poeg Jay Poblner, kes praegu kannab eluaseget vangistust oma naise Brenda tapmise pärast ja nende advokaat Herbert Handman New Yorgist. Kohtuvõimud said teada, et see kolmik oli sepsitunud plaani lasta mõrvata kolm isikut, kes olid ajal esineid tunnustajana Jay Poblneri protsessis, nende hulgas ka eestlane Illis Jürisson.

Illis Jürisson oli Jay Poblneriga tutvunud ja sõbrustanud ülikoolis olles. Ta oli oma teada juhulikuks külaliseks Jay Poblneri kodus. 27. det. 1968 ööl, kui tapeti Jay Poblneri naine Brenda kolme revolviirkuuga pähe.

Illis Jürisson esines kohtu protsessil tunnustajana Poblneri kaotus, kellega ta hommikul koos New Yorki oli sõitnud, kus Poblnerid oli 61. St. spordiröivastuse äri "Rossland".

Kohtuvõimude andmeid oli Herman Poblner pakkunud ühele tunnustajast, Joe Hallile 100.000 dollarit, kui viimane muudaks kohtus antud tunnustust Jay Poblneri kauks. Illis Jürisson suhtes oli aga kava, taotlema temalt kirjalikku seletust, nagu oleks tema, Illis Jürisson, ja mitte Jay Poblner tapnud Brenda Poblneri.

Kui see kirjalik vallutustust oleks saadud, oleks kava kohaselt Illis Jürisson mõrvatud niusuguses olukorras, mis oleks jätnud mulje, nagu omuks tegemist endatapuga. Selle järele oleks Jay Poblner vanglast vabaneenud kui "sõõutult süüdimõistetult".

Illis Jürisson ja kahe teise tunnustaja, Joe Halli ja Edward Gai-

nesi kõrvaldamiseks olevat nime-tatud kolmik kaubeldud kaht vang, kes vanglast aja äraistmisel vabaneid, nendele pakkunud rahasa, osa juba ette makstes. Üks palgatud mõrvaritest oli W. Timothy, teise nime ei ole kohtuvõimud avaldanud. Ta esines Richard Roe nime all.

H. Poblner oma advokaadiga said kontakti paigalist mõrvaritega Ossling ja Auburn vanglates. Richard Roe oli vanglast vabane-mise järele Poblnerilt ettesaadud raha eest ostnud kaks püstitit tunnustajate mõrvamiseks.

Lehtedes teatati kohtuvõimude andmeid, et ta oli käinud isegi Illis Jürissoniga kontakte otsimas, pole neid aga saanud. Herman Poblner ja advokaat on praegu katusjoni vastu vabad.

"Taevalik" seltskond

WASHINGTON - USA astronautide üldkoosoleku kuulub kogusummas 73 isikut, kelledest 41 on käinud maailmaruumis. Astronautid onvavad aktiivse astronautide staatuse 37.

Maailmaruumi vallutamise programmi kestel on surnud kuus astronauti, kuna seitse, kõik teadlased, on loobunud astroandut kutses. Mõned neist teadlastest ootaid aastaid maailmaruumisüüdu võimalusi, kuid loobusid lõpuks oma suurest eesmärgist, kui neile selleks väljapaateld ei avanenud.

Vaidlus käib "Vaikse Doni" autori ümber

Dagens Nyheter kommenteeris on pühapäevases numbris, 13. okt., Nobel-laureaadil Mihhail Sholohovi romani "Vaikne Don" küsimust, mis oli teatavasti määravaks teguriks auhinna andmisel Sholohovile mõned aastad tagasi. Selle kommenteeringu taustaks on Aleksander Solzenitsini pamflett Ymca Pressis, milles Solzenitsin süüdistab Sholohovi plagieerimises: viimane on näpanud romaani käskkirja valget õhviterit, Fjodor Krjukovilt, kes surmati sisseasjas 1920.

Kuna aga see romaan oli sügavalt nõukogude vastane, siis oli paratamatult selle "peamine" ja vastavalt kujundamine Sovieti sõbraliikuse revolutsioonileegiks. DN lisab, et see oli Sholohovi ainus panus sellele eeposale, mis muutus bestselleriks ja ilmus ligikaudu 40-ees keeles.

Sholohov oli siis alles 23 aastat vana, kui ta avaldas "oma" eepose, aga avarad ja küpsed elukogemused, mis ilmestavad romaani, eeldavad pigemini vanemas eas kirjanikku. Krjukov oli 50-aastane mees, kui ta suri.

On huvitav osatüda Solzenitsini materjali, millest võib kujuneda kirjanudislik debatt tohtute dimensioonidega, arvab DN.

Kuidas suhtub Rootsi akadeemia sellele deikaatesse loosse? Kas annuieritakse Sholohovi auhind ja Fjodor Krjukov rehabilituieritakse postuumselt? Peaks olema loomulik, et Sholohov annab tagasi auhinnausumma.

Prantsuse kirjanudislik ajakiri la Quinzaine Littéraire kommenteerib Solzenitsini Sholohovi-vastust olukorras oma oktoobri numbris, tähendades, et plagiadis-kandaal on olnud N. Liidus armugi suust-suuhu tuntud. Diskussioon vaiks, kui Stalin nimetas Sholohovi "Meie eepohil suuri-maks kirjanikuks".

Agä ühel ettekaneksõitl 1967 esitas Andrei Voznesenski oma luuletuse, mis oli sunnitud Sholohovile. Selles ütles ta ligikaudu: "Sind loeb rahvas rohkem kui klassikud. Sa peaksid hānenema. Sa kirjutasid maha üha teise romaani, aga sa ei võinud sellega hõõelda".

Olle G. Poell ja Dany Wohlgröth abiellusid Zürichis. Peigmees (õp. Ivar Poell poeg) on tegev majandusteadlasena Rio de Janeiro. Pruut on sisearhitekt.

Leontine Tammeasar tähistas Esiklõstunas 12. oktoobril oma 60. sünnipäeva. Pr. Tammeasar saabus Eestist Rootsi oma abikaasa juurde 1968. Ta küüditati oma nelja lapsega Siberisse, kust pääses Eestisse tagasi 1967.

Torontos elav eesti maailkunnik Joann Saarnitt on valitud Uuskanadalaste Kunsttühingu näituse žürii esimeheks. Näitus tolmub käesoleva kuu lõpul Ontario valituse toetusel St. Lawrence Centre'is.

Torontos tuntud muusikamees ja orkestrijuhit Enn Kuuske sõitis oma orkestriga Karibii merre tuikest laevale esinema. Enn Kuuske sõlmis lepingu laeval esinemiseks kolmeks kuuks.

Noor-eestlased kooliõpilastena

Ajakirjas "Keel ja Kirjandus" nr. 7 ja 8 on Eduard Roos avaldanud pikema uurimuse seni vähe teada olevast nooreestlaste ja nende kaasaegsete rahvuslikust tegevusest koolilajal. Sellele tegevusele heidetakse nimelt valguist kooli õppenõukogude protokollid, kuna süstitugi kirjanduslohtu korraldamist peeti "rõigivastaseks".

Õpilasring "Eesti Külva" seega "Noor-Eesti" eelkäija moodustati Gustav Suitsu aktiivsel osavõtul juba 1900. Kaks aastat hiljem hakkas õpinguis välja kujunema kaks huvisuunda. Ühed tegelesid kirjandusliku, teised ühiskondlik-politiliste küsimustega. "Postimehe" ja "Teataja" vastuolud peegeldusid ka seal. Esi- mees suuna juhtivamad tegelesid olid Gustav Suits ja Johannes Aavik, hiljem liitusid nendega August Arras ja Anton Hansen (Tammisaare).

11. detsembril 1902 korraldasid juba mõlemad "Eesti Külva" "tilvad" omaette L. Koldula sünnipäeva puhul kinnise perekonnanahtu, kumbki pool tegi "tavatut agitatsiooni" õpilaste hulgas ja mõlemad õhtud läksid korda. "Materialistlik" õhtu peeti "Taara" seltsi ruumides. Kõne pidas dr. K. A. Hermann, mängiti Koldula "Saaremaa unupoega". "Idealistliku" tilva õhtu peeti "Karskuse Sõbra" ruumides. Kõnelejad Aug. Kitzberg, samuti K. A. Hermann ja Koldula vend Eugen Jannsen. Vanematest võtsid osa dr. Anton Schulzenberg, Dr. Aleksander Paidrock ja advokaadid Oskar Rütli. Esialgu õhtul meelit ära liiku järeleka jalpoldud.

18. jaanuaril 1903 moodus 60 aastat Mikkil Veske sünnist. Sel puhul olid aktiivsed kirjanduslohtu korraldajad linnakooli õpilased F. Tuglasega eesotsas. See toimus "Vanemuises" (sel ajal Jaama uulitsas) ja peokõnelejaiks oli muuhulgas Jaan Tõnisson. Kuu aega hiljem löi väik sisse!

Senaatorid olid Kubal

NEW YORK (VES) - Senaatorid Jacob K. Javits (rep., N.Y.) ja Claiborne Pell (dem., R.I.) jõudsid eesmaspäeval tagasi 3-päevaseit külastälgult Kuubasse, kus nad tähtsild pinda sondeerida sidemete normaliseerimiseks USA ja Kuuba vahel. Nad ütlesid ajakirjanikele, et Castro'lt nad ei toonud kaasa ühtegi kinnitust või lubadust tulevaseks koeksistentsiks.

Kuubale sõit, mis takitas palju negatiivset vastukaja ameerika avalikkuses, oli olnud tegelikult senaator Pell ide. Mõlemad senaatorid kinnitasid, et sõit Kuubale on eravõltsiline ja see ei toimu valitsuse ülesandel.

Castro andis Ameerika senaatoritele pühapäeval lõunasöögi, mille kestel olid olnud arutused mitmed probleemid, nad Kuuba õnesteistöö Ladin-Ameerika riikides, ameeriklaste kinnipidamine vanglates jne. Castro, kes eelmisel õhtul avalikus kõnes oli teravalt süüdistanud USA-d, ei andnud ühegi ülestõstetud probleemi kohta "soodsat vastust".

Esklitsunas suri 5. oktoobril tüüri mees Oskar Westerbusch, 72 aastat vana, sünd. Eestis.

Eestis, Türlil on surnud 26. septembril Linda Klement.

Kanadas, Edmontonis suri 21. septembril kol. ltn. - August Kivi, sünd. 15. oktoobril 1891.

Tartus suri 5. septembril loomaarstiteaduskonna professor vet. dr. Elfride Ridala, sünd. 11. detsembril 1903 Kuremaa vallas. Kaitse doktorit väitekirja müügilma hügieenist 1935.

Gustav Suits koolipoisina 1904

Linnakooli inspektor A. Nikonovits, kes oli ürituste kohta materjali kogunud, sõitis Riiga "aru andma". Sealt tuli raport Tartu politseimeistrile, viimaselt Liivimaa kubernerile. Märtsis ilmus Tartusse asja uurima õppekonna inspektor T. Zajontshkovski, kes

Freidebert Tuglas koolipoisina 1904

enne kõike kahtlustas mingi "saalorganisatsioon" olemasolu. Muuhulgas kuulati üle hella Murrik (hiljem Vuolijoki). Inspektor laskis vene keelde tõlkida kirjanduslohtu ettekantud Koldula luuletuse "Miks sa nutad" ja kommenteeris seda järgnevalt: "Ahaa, kes see kott on, kes pisaraid pidi kuivatama? Küll ma teie kottu mõistan, see on revolutsioon." Ja nii edasi naiivselt insinuerivas toonis.

Kurjast toonist ja ähvardustest hoolimata kujunesid karistused siiski väikesteks. Suuremal osal aktiivsest kirjanduslohtu organisatsioonist vähendati käitumisehinnat viieks neljani ja isegi kolmen. Ainus, kes ajutiselt õppetööst eemaldati, oli G. Suits, keda peeti "eesti separatistiks". Suitsu kaitseas kooli inspektor, väites, et G. Suits on hea õpilane ja tõlkinud eesti keelde Tshhehovi ja Gorki teid.

Umbes samal ajal olid Venemaa kooliõpilased loonud revolutsioonilise Noorsoo Liidu. Koolidesse tekkis üksikuid lendlehti, milles avaldati polehoidu kooliõpilaste üritustele ja põlastati "tsaari metslaste jõledusi". 1903. a. sügisel asutati eesti õpilaste poolt prandaoune ring "Võitleja", mil oli sidemeid vene keskkooliõpilaste sotsiaaldemokraatliku rühitusega. "Eesti Külva" aasemele tekkis rühm "Ühisus", mis küll valdas enam huvi kirjanduse kui poliitika vastu. Pealetulnud Vene-Jaapani sõda ja sellele järgnenud revolutsioon löid aga peagi hoopis uue olukorra riigi ja noorsoo poliitilises elus. (EPL/AL)

Toronto-märkmeid Tegevus kõigis sektoreis

TORONTO (EPL-kaastõlne) - Sügisene Toronto eestlaste tegevus on kõigis sektorites alanud. Kui kevadel ja suvel suurem jagu kaasmaalasi nädalalõppudeks oma suvekodudesse sõitsid, kus veedeti paar päeva maavalkuses, siis nüüd ei sõida sinna enam peaaegu keegi. Septembris lõpu ja oktoobri algul, mis on kõige värvirikumaks ajaks Kanada metsades, sulgesid kaasmaalased oma suvekodude ukseid "talvepuhkuseks". Eesti Maja on jällegi igal õhtul täies tegevuses - laulukoorid peavad oma harjutusi, rahvatantsijad on asunud ette valmistama oma talvisel esinemisel, täienduskoolides on alustatud uue õppeaasta ja ning organisatsioonide ja seltside juhatused on asunud tegevusse eelolevaks pikaks sügiseks-talviseks hooajaks.

40 NOORT KOOLI

Septembrikuu viimastel päevadel ülesti tegevusse asunud Toronto Täienduskoolis on õppetöö alanud ja uued õpilased vastu võetud. Neli viimaseid on tänavui plust vähem kui eelmistel aastatel, kokku umbes 40 õpilast. Selles arvus on kümme last, kes ei valda oma emakeelt. Neile on korraldatud eri-klassis õppetöö ja vastavalt nende õpingute tulemustele viiakse nad õppeaasta kestel või järgneval õppeaastal osakonda, kus kõik õpilased eesti keelt räägivad.

Möödunud kevadel Täienduskooli lõpetanust jatkavad 84 õpilast oma emakeelse teadmiste laiendamist keskkoolis. Nihhasti Algkool kui ka Keskkool seisavad sügisel juubelitel ees. Keskkool saab kümneaastaseks. Algkool

kahekümneviie-aastaseks. Sel puhul korraldatakse pidulik aktus, millest osa võtma kutsutakse kõik kunagi Täienduskoolis õppinud.

JUUREEHTUS

Kuigi Eesti Maja aktsionärid kevadel andsid juhatusel volituse Eesti Majale teha juurdeehitus, ei ole praegu selge, kas sellega tehakse lähemal ajal algust või mitte. Suve kestel oli kapitali juurde- nankimine tagasihoidlik ning Eesti Maja juhatus on jäänud ärapootavale seisukohale. Paistab tööna- likuna, et tänavui sügisel sellega algust ei saa teha.

KESKORIGID VALIVAD

Eestlaste Kesknõukogu ja Eesti Liit Kanadas - peakoosolekud on kokku kutsutud oktoobrikuu viimase nädala laupäeval ja pühapäeval. Mõlemate keskorganisatsioonide peakoosolekute päevakorras on uue juhatus ja teiste organite valimine.

Eestlaste Kesknõukogu Kanadas asub eeloleval tegevusperioodil uue Kesknõukogu koosseisu valimisele. Need tolmuvad kevadel 1975.

KIRIKUD EHITAVAD

Eesti Maja kavandatud juurdeehituseks on uue kapitali kogumine raske ka sellepärast, et kaks Toronto eestlaste kogudust - Peetri ja Vana-Andrese kogudus - on teostanud vii teostamas oma kirikutes suuremaid remonte, juurdeehitust jne. Vana-Andrese kirikus õnnistati asja uus altar, mis läks kogudusele maksma 12 000 dollarit. Enne seda teostati samas kirikus põhjalik remont Vana-Andrese koguduse uue ja energilise õpetaja Andres Taali algatusel.

Peetri kirikule otsustas nõukogu oma äsja sel koosolekul teostada suurema juurdeehituse, milleks teatav kapital olemas. Kavakohaselt pikeneb Peetri kirik tunduvalt. Ehitustöödega loodetakse alustada eeloleval aastal.

MAALI HINNAKS 2 000 DOLLARIT

Sügisene kunsthooaeg algas Torontos varakult - Eric Pehapi kõrgetasemelise kunstnäitusega septembrikuu algul. Järgmine suurem kunstinäitus avatakse 20. okt. Kunstnike Koonduse aastanäitusega. See kujuneb samaaegselt ka kadunud Axel Roosmani mälestusnäituseks. A.R. suri 75-aastasena talvel. Tema viimased töid esitatakse Koonduse näitusel umbes paarkümmend.

Praegu on ühes Toronto kunstigaleris käimas müüginäitus, kes mõnetekümne töoga esineb eestlaste hulgas vähe tuntud noor

kunstnik A. Kingissepp. Kuigi ta end nimetab praeguselt galeril- näitusel kanadalaseks, on ta tegelikult eestlane, sündinud Saaremaal. Kunstnikritikud peavad Kingissepa töid kõrgväärtuslikeks, millest tingituna enamik ta töid müüdi 2 000 dollarit tükk. Oet- jaks olid kanadalased. Mõned maalid olid hinnatud isegi kallimalt.

AJAKIRJANDUSE PÄEV

Eesti Kultuurikogu Kanadas korraldab 27. oktoobril esmakord- sel nühimel. "Ajakirjanduse päeva", kuhu peakõnelejaiks on kutsutud end. "Postimehe" peatoimetaja Jaan Kitzberg, kes hil- juti "Ameerika Häälle" juurest pensionile läks. Teised kõnelejad pole veel selgunud. Uneaegselt "Ajakirjanduse päevaga" korral- dab Eesti Keskarhivi juhataja Berme kokkuluulekruumis suu- rema pagulasajakirjanduse näitu- se. Sellel esitatakse kõik võõrsil praegu ja varem ilmunud eestikeel- sed perioodilised väljaanded, sa- muti mõningaid arhivis leiduvaid sõjaaegselt ajalehti ja ajakirju.

Alingsäsis mälestati põgenemist

ALINGSÄS (EPL) - Meid oli Virust ja Vürust, Mülgist ja Sür- vest, kes tulime kokku Alingsäsi "Vabaaja" saali, et mälestada aega 30 aastat tagasi, mil me lähi- vema ja tuleme olime sunnitud lah- kuma kodumaalt. Kolm aasta- kümnet tagasi, kui telspool metsa ja teed vapud kodumaa pind ja paiskus tall me põgenemistele, tundus, nagu suruks Püane Koles- tikünned meile õlgadesse.

Nüüd, 30 aastat hiljem, meenu- tasime seda ja maitsime toite, mida usinad ja lahked pidupere- naised olid valmistanud nii rikka- likult ja katnud lauadki kauni sini- se värviga.

Saime kuulda lusat eesti laulu ja ka esitatud luuletused tõstsid pe- rekonna-õhtu meeleolu. Pr. Pikas- Milkmani pidukõne oli meeleolu ühendav ja südamesse tungiv. Hf. Petersoo tänas oma lõppsoonas kõiki perenaisi: prouasid Nikkari, Neldat, Lliivrandat, Tomsonit, Toomi, Vestit, Kajakit, Petersood ja pr. Nikkari. Kõneleja ühendas kõikide koosviibijate soovide, et võiksime peagi koguneda järgmi- sele perekondlikule koosviibimise- le.

R. H.

Toetage Lõuna-Rootsi E.Maja!

A/S Lõuna-Rootsi Eesti Maja aktsiate tellimisleht

Käesolevaga soovin osta A/S Lõuna-Rootsi Eesti Maja aktsiaid à Rkr. 100:- ja ta- sun asjaajamiskuludeks Rkr. 10:- igaik aktsialt (kokku Rkr. 110:-). Samaaegselt palun mind anda aktsiaomanike nimestikku.

Soovitud aktsiate arv

Tellitud aktsiate ja asjaajamiskulude arvel tasun Rkr. |

samaaegselt käesolevaga / hiljemalt järgmiseks kuupäevaks |

postgiro arvele nr. 16 01 10-3 / pangaarvele nr. 418-9122 / lisan pangatsheki / ra- hasedolid. (Soovitat alla kriipsutada!)

(koht ja kuupäev.)

(allkiri)

Täielik nimi ja aadress:

AB Lõuna-Rootsi Eesti Maja, c/o M. Laas, Boels väg 5, Hjärup, 222 48 Lund. telef. 040/48 53 85, portgiro 16 01 10-3.

ÕPPIMISVÕIMALUSI eesti keele kursustel

Eesti keele kursuste kohta on viimastel aastatel ühtki esinenud teatid ajalehtedes. Eriti on eesti keele õpetamine ülikoolides juures muutunud aktuaalseks. Kuna eesti keele seismus Rootsi ülikoolides oli vähepea ohustatud, tuli õppimisvõimalustele pöörata ka kaasmaalaste tähelepanu.

Oma lühikest kogemustist võin ütelda, et huvi eesti keele vastu paari-kolme viimase aasta jooksul on tekkinud just seal, kus seda poleks võinud oodata esmajärgkorras. Nüüd on eesti keele õpetamine nende eesti noorte seas, kes mõnevõrra kõnekeelt juba valdavalt ja kellest võiks oodata, et nad soovivad täiendada sõnavara ja omandada grammatilist oskust.

Selles osas on näht, läinud kirjanike ettepanekuid akadeemilistele üliõpilasorganisatsioonidele keeleõpetuse organiseerimiseks noorliikmetele. Ükski neist pole seni reageerinud. Kõige suurem protsent eesti keele õppijast minu kursustel on pärinenud seagaaludest, või on nad olnud soomlased ja rootslased, kelle kuldajavitsi — kuid mitte alati — on tekkinud kontakt eestlastega.

Meie teame, et eesti keelt on meie noortel seni olnud võimalik õppida täienduskoostes, algkoolides ja gümnaasiumis. Kuid peale nende on juba mitu aastat korraldatud kursusi Eesti Gümnaasiumi juures õpingute raamides nii eestlastele kui välismaalastele. Üks grupp töötab REE juures. Samasugust on igal aastal võtnud eesti keele oma õppekavala Kursusamhethen vid Stockholmis universitet, kus õpetatakse ka praegu fil.mag. Helmi Eller. Isa olen tänaeni pildanud koos sellist kursust. Kaugelt üle 50 osavõtjast polnud eestlased. Üks niusugune grupp on minu juures õppinud eesti keelt kaks aastat järjest.

Tagasi minnes ülikoolikursuste juurde võib ütelda — veel vähemalt praegu —, et siin valitseb soodne olukord: eesti keel esineb eksaminatsiooni nii Uppsala kui Lundi ülikoolide õppekavas. Seega võib eesti keelt valida iseseisvaks aineks filosoofia kandidaadiks eksamis 60 punkti (põng) ulatuses, mis vastab kolmandale astmele (endine 3 betyg). Kahjuks pole aga Stockholmis ülikool pildanud võimalikuks eesti keele kursuste jätkamist vähemalt sellisele kujul, nagu see esines varem.

Seda on Stockholmis teostatud ajutiste vahetega juba 40-ndate aastate algusest saadik. Alates 50-ndatest aastatest kuni oma surmani 1970 õpetas siin Herno Jänes. Eesti keel ei olnud küll Stockholmis iseseisev aine (selle staatuse sai ta Lundi ja Uppsalaal alies 1971), kuid selle tundmine oli mõnevõrra vajalik soome keele õppijale. Õpetus jäi aga täiesti seisma 1971 uute õppekavade kehtestamisega, mille tagajärjel soome keele studiumid kandidaadiksami ulatuses ei nõuta enam eesti keelt tundmist. See nõue püsib ülemastme osas siiski Uppsala ja Lundi, kuna aine nimetuseks seal on soome-ugri keeled, Stockholmis — soome keel ja kultuur.

Katseld on pidevalt tehtud eesti keele seismusi parandamiseks pealinnas. Majandusliku olukorra ning võimalike eelisevate ümberkorralduste tõttu ülikoolide struktuuris on siin praegu vähe väljajaateid olukorda muuta, kui mitte kaasmaalased ei korralda ülerigilise skandaali allkirjade kogumise ja muude surveabinõudega.

Käesoleva aasta algul tehti vastava komisjoni poolt ettepanek ümber organiseerida nn. väikesed ainetel õpetamine. Ettepanek puu-

Fil. lic. Paul Laan, Eesti keele ja kirjanduse instituudi teaduslik sekretär.

dutas muu hulgas kõiki soome-soome-ugri keeli. Selle põhjal oleks eesti keele pidev õpetus Uppsalaal kadunud ja jäänud ainus Lundi. On arusaadav, et niisugused tingimused ei tagasi sellele oma eesti rahvusgrupp nõuetele, keele elukohaks ja kultuuriliseks tegevuspiirkonnaks on Keek- ja Põhja-Rootsi.

Põhimõtte, et väikesed ained ei peaks olema hajutatud mitme ülikooli juurde samaaegselt, ei tohiks kehtida eesti keele kohta, kuna eesti keel, mida kõneleb kas esimese või teise keelena suur mitnoriteedigrupp Rootsis, omab siinjuures selge eriseisundi.

Peaks olema endastmõistetav, et see enamik üliõpilasi, kes sooviksid valida oma emakeele ainult liisaineks 20 punkti ulatuses, ei hakkaks sellepärast vahetama elukohta ja ülikooli maa ühest kandist teise. Kui aga õppimisvõimalused oleksid käepärast, siis on tõenäoline, et õppijate arv juuneks palju suuremaks, kui see vastupidistes tingimustes võiks olla.

Nimetatud ettepanek sai kõigi soome-ugri keelte osas ülikoolide poolt terava kriitika ja esialgu on küsimuse lahendamise lükatud edasi. Seda enam on nüüd tähtis, et eesti keele õppijate arv ei väheneks ja et me suudaksime oma emakeelt ülikoolides juures alal hoida vähemalt selleski ulatuses, nagu see on praegu. Et taotlusi ainult poolegi lektoraadi loomist, nõutakse, et õppijate arv vähemalt paari aasta jooksul ulatuks pidevalt 17-le.

On aga teada, et see isegi suurtes ainetes on vägagi kõlvuv ja sageli moest olnen. Väikese õppeaine puhul on seda kõlvuvust veel enam tunda. Ei saa nõuda, et eesti keelt kuulaksid Rootsis aastast aastasse täis auditooriumid. Ülesseatud määra tuleb pidada ebarealistlikuks — Idee, mis võis tekkida küll mõne poliitiku, kui mitte keeleteadlase peas.

Peale dr. Valter Taulli dotsentuuril lõppemist Uppsalas on sealset õpetust võimalik korraldada ainult nn. lahtiste summade abiga, mille hankimine ja suurus on olnud järele õppijate arvust. Käesoleval sügissemestril on Soome-ugri instituudi Uppsalas õnnestunud siiski jätkata loengutega eesti grammatikas, ja instituudi lahekl vatu-

lekul on alustatud vastava kursusega ka Stockholmis. Praegu on osavõtjaid kahe linna peale kokku, 20 nende hulgas eestlasi, soomlasi, rootslasi, ungariasi ja ühe inglase.

Kuigi kursusakavas öeldakse, et eeltestimisi ei nõuta, suudaks see, kes ei oska sõnagi eesti ega soome keelt, vaevalt saavutada 20 punkti ühe semestri jooksul. Kuid neil, kes eesti keele mõnevõrra valdavad, ei tohiks õpingud tekitada raskusi, rääkima neist eesti noortest, kes seda koolis juba on õppinud. Aikgrususe (A) kõige tähtsam osa on grammatika, mille omandamiseks — eriti mitte-eestlastele — on aluseks A. Hamani Lärobok i eestiska, mis sisaldab ka lugemistekste ja harjutusi. Sellele lisaks tuleb tarvitada mõnda eesti grammatikat, näht. Va. Taulli või H. Jänes oma, kuusjuures peamist tähelepanu pööratakse vormiõpetusele, eriti substantiivide käänamisele, mis meie grammatikas on üks keerulisemaid peatükke.

Lugemiskursus hõlmab kokku 700 lehekülge. Kui eesti keele lugemine tekitab suuri raskusi, võib teatud piirides kasutada rootsiskeelsed töid. Tutvuma peab ka oulisemate peatükkidega eesti kirjandusloost, ajaloo jne. Kuna kõige tähtsama osa A-kursusest moodustab tegelik keeleoskus, eriti kirjas, ei tohiks õpingud 20 punkti ulatuses tekitada erilisi probleeme oma emakeelt valdavale eestlasele. (Peab aga lisama, et eesti grammatika võib alati pakkuda midagi uut ja üllatavat).

Kuna eestlastel välismaal on tekkinud oma väike ühiskond neid ümbritsevas suuremas ühiskonnas, on selle eesti keele oskus endastmõistetavaks vajaduseks. Ent ka teistel, kes tahavad meie keelt ja kultuuri lähemalt tundma õppida, peaks alati leiduma selleks V. Ilmalus. Seejärel on olemine, et eest keele õpetus peaks peale meie oma koolide ka rootsi õppeasutustes juures. Seda ei saa alati garanteerida õpilaste arv, mis võib vahelduda aastast aastasse, vaid ikkagi alulit püsivate võimaluste loomine nii Keek-Rootsi (Stockholm—Uppsala) kui ka Lõuna-Rootsi (Lund) piirkonnas.

PAUL LAAN

Bernard Kangro: "EESTI ROOTSIS" meie kõigi eluraamat

Teatavasti toimub praegu Lundis palavikulise tegevuse ülevaate-teose "Eesti Rootsisis" materjali kogumisel ja käsikirja koostamisel. Põrdume Bernard Kangro poole, kes vastutab nii teose alau kui ka levitamise eest. Et need mõlemad on vastastikku seoses, sellest on varemgi juttu olnud.

Oleme huvitatud, kas kõikide eestlaste keskuste ja materjalide saamiseks kontakti saadud ja millised on tulemused. Kangro vastab sellele:

— Et eesmärgiks on raamatus puudutada kõiki keskus, kus eestlased elab või on olnud, see kuulub algusest peale mu kavaistuse hulka. Sest suur osa eestlastel elab latali mitmesuguste kohtades. Eriti algauges oli levikuviit teistsugune kui praegu.

Praegu arvestatavast keelusestest on mõnest materjali piisavalt, kuusjuures aga mõni tegevusala on siiski üna nigel või katmata. Nimetaksin linnu, kust materjali on üllatavalt palju, kus vastavad inimesed on hoolega kogumistööd teinud.

Kõige rohkem pilte leidub muldugi Stockholmis. Kuid need ja osalt mujalt korjatud jagunevad ühtlaselt kogu raamatu eri peatükkide vahel, mis käsitlevad meie üksikuid elualaidsid üldiselt.

Kutsun käesolevaga üles kõiki, kellel on siin mainimata keskustest fotomaterjali. Oleksin aga tänulik, kui kõik vaataksid oma albumid ja panipaigad läbi, ja kui midagi leilavad, saadaksid. Või astuksid minuga ühendusse aadressil: Eesti

Kirjanike Kooperatiiv, Fack 1, 220 03 Lund 3 või telef. 046/12 17 19 (päeviti), 046/11 98 00 (õhtuti ja pühapäeviti).

— Kuidas on etteellimistega? Ka neid on saanud rohkesti?

— Tendents on küll üldiselt soodne, kuid arv on veel nii väike, et seda ei tihka nimetada. Pealegi on see homme teine kui täna. Ei ole ju silani tahtnud ka ühtegi tänapäeva nimetada lootuses, et kõik taipavad isegi, et selle raamatu levik on kogu eestlaskonna asi.

— Mis on ette võetud peale ajalehes kirjutamise ja üleskutsete?

Koostamise lühikeses teatmelise kirjelduses ja andmetega. Järgkordse A-seeria raamatuga, milleks on Arved Viirliu roman "Kes tappis Erik Horni?!", saatisime selle ja raamatu mõlema väljaande jaoks trükitud postgirokaardid välja. Sama materjali väljasaatmist alustasime ühesaegselt nelli, kelle de aadressile meie kartotegis leiduvad. Kuid see ei ole veel lõpul ja meil ei leidu kaugeltki kõiki eestlaste aadresse. Aga sama hästi võib ka tellimiseks-maksmiseks kasutada täna lehes leiduvat tellimiskupongi või teha seda lihtsalt saates hinna (pool täishinnast — kr. 47:— või kogu hinna koos käibemaksu ja saatekuludega 119:40) ka omast postgirost Eesti Kirjanike Kooperatiivi postgirosse 43 37 71-3. Mida rutem see tehtud, seda tuesti parem. Ja ükski eestlase nimi ei tohiks sealt ju puududa, see on meie eluraamat, lõpetab B. Kangro.

Tollin käesolevaga teose "Eesti Rootsisis" eestikeelse / rootsikeelse / soovitav alla kiripsutadale) väljaande.

Tasun ettefellimisel kr. 47:— / kr. 119:40 pgirosse 43 37 71-3 /

Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Fack 1, 220 03 Lund 3

Perekonnan-ja eesnimi.....

Address.....

Stockholmi Eesti Teater

Paul Paas (Uno Tõnissoo), Taavet Tagapera (Edmar Kuus) ja Ants Kuru (Egon Peensaar) stseenis "Mändidist" "Kuid kõik läks teisiti", mis lavastab:

GÖTEBORGIS laupäeval, 22. nov. kell 19 Munkbeäcki koolima ja auals,

BOEÄSIS pühapäeval, 3. nov. kell 17 Engelbrektskolas,

STOCKHOLMIS laupäeval, 16. nov. kell 19 ja pühapäeval, 17. nov. kell 14 ABF-i teatrisaalis, Sveavägen

NORRÖPINGIS laupäeval, 23. nov. kell 19 Fickskola auals Repslagaregatanis ja

ESKILSTUNAS pühapäeval, 24. nov. kell 14 Folkets Husi teatrisaalis.

Osa õpetajate päevadest osavõtjaid Stockholmis Eesti Algkooli klassiruumis. Vasakult, eestres: Anne-Maria Asker, Maia Mathisen, Ivi Erendi, Marie Suur. Teises reas: August Liiv, Astrid Sirotkin, Helga Kerstell, Tiit Nurk, Leida Laan, Emmi Kuld-

saar ja Ingrid Ungerson. Kolmandas reas: Udo Juuno, Jutta Nõmme, Arne Broberg, Henn Kirikmäe, dr. Johan Ungerson, Ruth Laas ja Marje Tui. (EPL-foto Lepper).

Õpetajate päevad Stockholmis

Eesti Komitee Kooli — ja noortetölmkonna korraldusel toimusid eesti õpetajate päevad Stockholmis 4. — 6. oktoobril. Õppepäevadest võttis osa 35 pedagoogi, neist enamik oli kohale sõitnud Göteborgist, Boråstist, Halmstadist, Helsingborgist, Lundist, Norrköpingist, Eskilstunast, Uppsalaast ja Västeråstist. Õppepäevade tööd juhatas fil. dr. Johan Ungerson.

Õppepäevade esimene päev toimus Stockholmis Eesti Algkoolis, kus kursustööd jälgisid kooli juht ja hiljem toimus arutlus tundides kasutatud meetodidelt võtete ja õppevahendite üle.

Esimene päeva õhtul toimus Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühingu koostöös Eesti Majas. Seal andis fil. lic. Pauli Laan ülevaate eesti keele õppimise võimalustest rootsi ülikoolide juures ja adjunkt William Muld vestles õpetajate rahvusvahelistest kongressidest, mis toimusid mõõduvõrd suvel Pariisis ja millest ka eesti õpetajate organisatsioonide esindajad osalesid.

Laupäeva hommikupoolikul jälgisid õppepäevadest osavõtjad tegevust Stockholmis Eesti Lastelaas ja Stockholmis Eesti Täienduskoolis. Sellele järgnes arutlus tundides nähtu kohta. Sõnavõttud kujunesid väga elavateks ja hõlmasid mitmeid meetodilisi küsimusi, nagu alpool toodust nähtub.

W. Muld: Meie räägime küll moodustate õppevahendite kasutamist, kuid kasutame tegelikult neid väga vähe.

H. Erendi: Kui täienduskoolid töötavad rootsi koolimajas, siis on võimalik kasutada kolliku rootsi kooli aparate ja muid õppevahendeid. Neid peaks olema võimalik laenata igas koolis.

H. Kirikmäe: Igas kommunis on audivisuaalsete õppevahendite keskused. Tuleks nendega kokku leppida kasutamisevõimaluste kohta.

A. Kajassaar: Aparaadid ei ole kallid, neid tuleks ka endale muretseda. Oluise on aga õppevahendite valmistamine, mida meie saame aparatuuriga õpilastele edasi anda. Õppevahendite valmistamine alal tuleb koos töötada skaitudiga, keelid on oma õppeala keskus.

H. Rajamäe: On vajalik, et õpetajatel oleks aparatuurid kasutamise meel ja oskus. peab õppima ära vajalikke aparatuurid käsitsemise. Meil on vaja korraldada aparatuurid käsitsemise kursust.

H. Kirikmäe: Aparatuurid käsitsemise õppimiseks ei ole ju vaja eri kursust, aitab kui võtame selle ühe järgmise kursuse kava.

A. Timoleon: Mina töstsin juba Grisselhamni kursusel üles eesti keelsele seeriale vajaduse. Oleks väga hea, kui eesti lehtedele selliseid seeriale avaldataks.

J. Nõmme: Oleks hea, kui eesti lehtedele oleks seeriale, mida lapsed ise värvida saaksid. Kui sellised pildid esinevad lehes seeria kujul, siis lapsed ootavad lehe järgmise numbri ilmumist ja õpiksid sellega eesti ajalehte lugema ja armastama.

W. Muld: Lehtedele võiks olla väike lastenurk, kus ilmiks lühikesi muinasjutte ja jutukeid. Sellise nurga toimetamine ei peaks raske olema.

LÜHIVAATLUSI KOHALI-KEST

KOOLIDEST
Eha Põhl andis ülevaate Lundi-Malmö eesti täienduskooli kohta. Mõõduvõrd aastal töötas kool Malmö, sel aastal aga Lundis. Lundis tegutseb ka veel mängukool. Töö toimub rühmades, kuna õpilaste tase on väga erinev. Õpetajad on mängukoolis kolm ja täienduskoolis neli. Kooli ruumid saime tasuta kasutamiseks Lundi koolivaltisuse. Mängukool töötab koguduse lasteaias ruumides, mis on mängukooli jaoks väga sobivad.

Tiit Anderson kirjeldas Stockholmis Eesti Lastelaas tööd ja töötamise võimalusi. Osa lapsi käivad ära päev, osa lapsi käivad aga ainult üksikutele päevadele. Lastelaas võetakse vastu eesti lapsed kes oskavad eesti keelt. Kuid meil töötab ka üks grupp kake korda nädalas, kus käivad eesti keelt mittesõnakavad lapsed, ja selles grupis õpitakse eesti keelt, et need lapsed võiksid tulla lastelaasale kui nad küllaladest eesti keelt oskavad. Lastelaas viiel päeval töötab Stockholmis linnavaltisuse toetusel ja laupäeval töötab täienduskoolina Eesti Komitee toetusel. Isele oleme teinud Lastelaas laulude plaadi, mida soovime omandada igal lastega perekonnale.

Ruth Laas: Boråst Eesti Täienduskooli töötas Boråst eesti skautipõlpona juures. Õpilasi on 20 ümber. Õpilaste oskused on erinevad ja sellestõttu töö toimub erigruppides.

Eeva-Merika Kangro: Eesti keele õpetus Lundi ülikooli juures toimub kahes õppelinnis-algajale ja edasijõudnutele. Kokku on õpilajaid 25 ümber. Õppimine toimub praegu kolmes grupis. Õppimine võib toimuda ka kausõppe teel, s.t. õpilased võivad asuda Lundist eemal ja tulla Lundi ainult eksamile.

Marie Suur: Göteborgi Eesti Algkooli töötas lühikesed, kaks korda nädalas 1. ja 2. õppeaasta, 3. ja 4.

õppeaasta ning 5. ja 6. õppeaasta. Õpilasi on 48. Kollikuhataja Eero Tarjus palub edasi öelda, et ta ootab uut noodi- ja laulude raamatut. Esimeses klassis on üks õpilane, kes ei oska üldse eesti keelt. Tema jaoks tuleb täiesti individuaalselt töötada.

Henn Erendi: Praegune Helsingborgi täienduskool algas tegevust 1973. a. sügisel. Vahepeal kool Helsingborgis ei töötanud, kuna ei olnud lapsi. Kool töötab kahes grupis. Eesti keelt oskavad kõik lapsed. Ruumid on uues ja moodas rootsi koolimajas.

Henn Kirikmäe: Stockholmis Eesti algkool töötab kuue klassiga. Koolis on 108 õpilast. Õpetajaid on 7. Kool läheb juba 30-nda aasta tegevustööle. Meie sooviks on, et Stockholmis ja selle ümbruses eesti lapsed tuleksid külla eesti algkooli, sest paar tundi eesti keele õpetust nädalas rootsi koolis ei suuda kunagi asendada terve nädalalast õpetust eesti koolis.

Aksel Timoleon: Eskilstunas on kahjuks olnud nii, et osa eesti lapsi ei ole tulnud eesti täienduskooli ja sellestõttu on täienduskooli õpilaste arv väike.

Jutta Nõmme: Göteborgi Eesti Mängukoolis on sügisel registreeritud 43 last. Mängukooli töötab laupäeviti kl. 11 — 14 Göteborgi Eesti Majas, gruppidele puhul kasutatakse ka Eesti Komitee ja Eesti seltsi ruume. Tegevus gruppides on erinevatuks, kuna lapsed on väga erinevas vanuses.

August Liiv: Norrköpingis on eesti laste arv viimastel aastatel tunduvalt vähenenud. Kuid meil töötab täienduskool ja mängukool ja ka täienduskool. Norrköpingis õppis mõõduvõrd aastal rida noori eesti keelt ülikooli kursuse raamis ja 6 õpilast sooritasid 20 punktilise eesti keele eksami ülikooli kava ulatuses.

Läbirääkimiste korras rõhutas H. Kerstell, et eesti kodudes tuleb rõhutada noortele Eesti eesti keeles ja seda tuleks vanematele teha ajal, mil see lastele kõige paremini sobib ja mil lapsed ise tahavad sellist juttu kuulata.

H. Rajamäe: Täienduskoolid töötavad oma ülesandele. Kahjuks on tühjus pärast täienduskooli lõpetamist, kuna kohtade ei ole saadud toime täienduskoolidega. Peame pidama ühiselt nõu, kuidas seda probleemi lahendada.

AUDIVISUAALSED ÕPEVAHENDID

Sel teemal esinesid ettekanne-tega Helga Kerstell ja Aadu Kajassaar. Helga Kerstell: Õppevahendite seerias on koostatud uueks lühilülevaade Siberi praegusest asustamisest ja vangide olukorrast

käsitlevast raamatust. Teine alne, millest on õppematerjal koostatud, käsitleb Eestiit enne ja pärast annekteerimist. Lastele on plidraari koos lindiga tuttavast raamatust "Loomade pidu". Eesti algkoolis dramatiseeriti klassis "Emajõe sünd" ja "Loomade pidu". Referent rõhutas ajaloo õpetamise viisi muutmise vajadust, kuna meie koolides on tavaliine nähtus, et II Maailmasõda ja sellele järgnenud aega ei jõuta käsitleda. Nii kooli kodu kui ka noorteor- ganisatsioonid peaksid vilkamat käsitama ajajärku meie vabadussõjast tänapäevani.

Aadu Kajassaar tutvustas õpetajale tema poolt koostatud järjekordest õppepuna mis sisaldab loodusloolisi pilte ja saatealmeid nendele piltele.

Eduhääv algas Herman Rajamäe ettekandega teemal: "Õigekeelsuse sõnaraamat eesti ühiskeele sõnaraamat".

H. Rajamäe märkis kokkuvõttes, et iga rahva keelekorralduse alal on õigekeelsuse (ka õigekirjutuse) sõnaraamatul suur ülesanne täita: kujundada, ühtlustada ja normida ühiskeelt kõnes ja kirjas. Juba ammu on kujunenud ära inimese haridusliku taseme mõõdupuiks tema oskus kirjutada ja kõnelda oma keeles õigesti, s.o. ilma vigadeta kindlaks kujunenud ühiskeele normide piires. See kehtib ka eesti keele oskuse kohta.

Õigekeelsuse sõnaraamatul on meie võõrlele paiskunud rahvakä- lukesse olukorras veel erilins missioon täita: säilitada eesti ühtlast ühiskeelt. Asume äärmiselt haju- tatult maakera eri paikades Rootsi- Austriaalians. Eesti ühiskeel on see, mis meid ühendab ja koos hoiab üle maailma. Ühiskeele kandesambaks ja säilitajaks on õigekeelsuse sõnaraamat. Pärast pikka ootamist oleme nüüd saanud "Väikese õigekeelsuse sõnaraa- matu" 10. muudetud trüki.

Meie kodude ja koolide ülesan- deks jääb, et ka meie võõrli üle- kasvav põlvkond jõuaks eesti keele oskuse niikaugale, et "Väike õige- keelsuse sõnaraamat" võiks talle edasi olla ja jääda eluolupüü üta- vaks abimeheks ja nõuandjaks üksikisik missuguses maailmakol- kas.

Edasi rääkis Eeva-Merika Kan- gro oma kogemuste põhjal, kuidas õpetada eesti keelt võõrkeelena.

Maia Mathieseni juhtimisel toimus arutlus, kuidas kasutada A. lenki õpikuid "Õpeta mind lugema I ja II" ja "Eesti keele harjutustik I".

Teise klassi meetodidest rääkis Soome õpetajate päeval Oulus saadud tähelepanekute põhjal Leida Laan.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Kirjandus-muusikaline õhtu
Eesti Kultuuri Koondise ja Eesti Maja Klubi ühisel korraldusel toimus pühapäeval, 20. okt. kell 17.00 Eesti Majas muusikaline õhtu Rootsi saabumise 30-nda aasta- päeva tähistamiseks. Kavas sõna- list ja muusikalisi ettekan- deid. Eeskavalises osas esinevad Lehti Aug, Hilma Nerep-Mossin, Harry Härm, Leonid Laid, Kalju Lepik, Alfred Pisuke, Rein Vellner.

Pärast eeskava on koosviibimine ühisel kohvilauas. Osavõtjaid pa- lutakse registreeruda Eesti Kul- tuuri Koondise büroos, telefon 11 81 18 kuni 17. oktoobrini. Osa- võtmaks kr. 15. — isikut.

STOCKHOLM

Ettekanne-õhtu
Eesti Ohvitseride Kogu Rootsis korraldab oma liikmeskonnale ja nende poolt külastatud külalistele ettekanne-õhtu-kohvilauaga Stock- holmis Eesti Majas, Wallingat 34, laupäeval, 23. okt. algusega kell 18.00.

Õhtuga tähistab EOKR oma 15. aastapäeva.

Ajaloolane Evald Uustalu kõne- leb Konstantin Pätsi elust.

Osavõtmaks 20 krooni isikut. Õhtust osavõtjall palutakse teata- da hiljemalt 23. okt. tel. 51 55 35, 93 42 83, 35 74 06 või 18 32 56.

USA viib ära tuuma- laengud

WASHINGTON — USA kaitse- ministertörmis on alustatud plaan- ide koostamisega tuumalaengute arvu vähendamiseks Lääne-Eu- roopas.

Tagasihoidlike arvustuste koha- sel on USA-e praegu Lääne-Eu- roopas umbes 7000 tuumalaengut, mis sõjaliste strateegide arvates on tähtsamaks tõrjevahendiks vene- laste edasitungi pidurdamisel läände. Suurem osa nendest laen- gudest on taktikalised relvad. Washingtonis mainitakse, et tuu- malaengute vähendamine Euroo- pas kujutab endast rohkem poliiti- list kui sõjalis-strateegilist sam- mu.

Sõjaväelisel poolel on esle too- dud ka väidet, et A-relvade valve on Euroopas liiga nõrk ja tekib oht, et need võiksid sattuda terroristide kätte.

Välgest Majastatati, et presi- dent Ford vabastab oma kohalt USA Informatsioonilangantuuri di- rektori James Keoghi, kuna presi- dent ei olnud rahul Watergate skandaali raporteerimise viisiga USA ametlikus raadios Voice of America.

USA valitsus nõustus müüma Egiptusele 100.000 tonni nisu, mis üle antakse uue aasta algul. Nisu üle maksab Egiptus 166 milj. do- larit 20 aasta jooksul, mille juures võia eest makstakse 3 prots. aas- tas.

Õpetajate organisatsioonidest andis ülevaate William Muld.

Kohvilauas toimus õppepäevade lõpetamine. Lõpusõna ütles Eesti Komitee abiesimees Heinrich Mark, kes pöördus õpetajate ja kõigi eesti kooli sõprade poole üleskutsuga, et nad aktiivselt raken- duksid eesti noorte ülesostmisel, nii nagu vana Kreeka Sokrates otsis püsi päeva ajal laternatu- lega tural ja tänavail inimest. Ta tänas ühtlasi dr. J. Ungersoni õppe- päevade sujuva juhatamise eest.

Õpetajate päevadest osavõtjate nimel tänas H. Kirikmäe Eesti Komiteed ja selle juhtivaid inimesi õppepäevade korraldamise ja si- sustamise eest.

Pühapäeva õhtul sõitsid õpetajad Stockholmist lallal oma koduko- hadesse, kkes õppepäevadel saadud laternatud eesti noorte ülesosti- miseks ja neile valguse näitami- seks.

30 aasta eest:

Põgenike voorid sügisestel teedel

30 aastat tagasi — sügisuul 1944 nihkus sõjariine taas meie kodumaale, mis sundis kümneid tuhandeid eestlast oma kodudest lahkuma. Voorid liikusid Võrumaa mägistel teedel, Võrumaa metsade vahel, Tartumaa teedel, Järvamaal... Paljud talunikud kasutasid põlsta koguni oma kariloomi, kuid nendega ei jõutud kangele. Lühikesed inimesed veoautodel, hobuvankritel, isegi käruel, jalgratastel ning jalgsi. Igalühe sooviks oli — võimalikult kaugele liikuda, eemale lähnevast punaterrorist. Aega iseloomustava kirjuti jä avaldas "Postimees" 29. augustil pealkirja all "Rändsajad maanteedel", millest avaldame allpool katkeid.

"Piki maanteed liiguvad voorid küladega kaupa. Liiguvad päevi ja öid. Ikka põhja või loode suunas. Selja taga kumab taevast tulihajust. Seal, taamal, lõhnevad kodud, põlevad talud, veskid ja aedadesse peidetud elamud. Vankrite monotoonse lojuna sekka kogu kaugeid kahiriminat. Ees aga looleb maanteepael.

Nii rändavad inimesed eemale oma kodudest, kuhu jäi maha paljude põlvede töö ja vaev.

Koduühele jäi siia-sinna siblimanu. Kes jõudiski neid kõiki tappa ja kaasa võtta? Suuremad loomad võeti kaasa või anti üle eesti ja saksa sõjaväekeskustele.

Viljapuude otsa jäid valvima õunad ja aldaseinal kuivavad vanaperemehed tubakalehed. Nagu noaga oleks pooleks lõigatud kogu senine elu.

Sadu voore on juba siit läbi sõitnud, aga ikka liigub neid veel uutesse ajutistesse asupalkadesse. Teekond läheb läbi ootekul surnud külaele, sest siitki on juba lahkunud elanikud. Kokkupandud viljapõldude põldudel ja juba koletama lõhnuv nisu ootavad tööks. Vihkolla sel suvel nad jäävadki põldudele.

Raske on maelaniku lahkuda oma kodust, millega olid aastate jooksul ühte kasvanud, millesse olid jäänud juba sugupõlvade jooksul verre kasvanud armastusega. Asjatu on aga voolist otsida nutuvaldi hädaladest inimesi. Ei, siin ei kurdeta, sest usk tulevikku on jäänud. Ja kuigi taastulekul leitakse eest vaid varemeid, siis ometigi ei saa vaenlane

põletada, ega riisuda maad enmast, seda meie maelaniku põhivara. Logisevad vankrid, ammuvad lehmakarjad ja määgivad lambad — see on meie maanteed muusika praeguselt päevil.

Vankrikolonnis aga ei silma peagu alustski meest. Nad kõik on jäänud maha võitlustesse, kollase lindiga varrukate ja püüesiga öäl. Kuulus ju maal peagu iga mees vabatahtlikumakaltse ridadele. Püssikandjad on aga siiski voore saatmas. Nendeks on üsna noorukesed poisid. Rahuaja mõiste järgi päris lapses — need, kes õhtul väljaminekuks vajastid vanemate luba. Nood poisid on püssidega kaitseks rändavale koduküla voorile. Vanuselt viisteist või nooremad.

On maanteed suures panoraamis ka lõbusad ja meeldivad pildid. Jalgrattal sõidab kümneaastane poisike ja tema ees haugub ja hüpieb koer, taga sõrgib kits, keda poiss aegajalt ergutab hüüetega. Rattaraamili aga kõigub pakike. Nii sõidub oma uuele kodule vastu üks paljudest noortest.

Tuleb vanakesi lükates ees kärsid. Nad on jõudnud juba kümneid kilomeetreid linnast eemale. Selja taga on mitne päeva teekond.

Samas puhkab maanteekraavis noor tüdruk, kellel jalgratas on täis laaditud pakke ja kompe nagu veoanker. — Kaasa on võetud kõik, mida suudeti.

Vankril istuvad naised. Emad pistkeste lastega, vanemad, kelle juuksed hõbedased ja kareda käe sõrmed kanged aastate jooksul tehtud tööst. Lapsed jooksevad vankrite ees, ajades lehma- ja lambakarju.

See on väsitav ja raske, sest alataas kihutab maanteel autosid ja karjamaal elanud loom peab üldavast ja mürisevat masinat: jookseb teeverrel telsele ja välkkest paljajalgsetel ajajatel on tööd ja hooli palju.

Väsinud on loomadki kõval maanteel astumiseist — kangelt tõstavad nad sõrgu ja ettevaatlikult panevad nad need taas maha. On selliseidki hetki, kus loom tõrgub edasi minemast. Ajaja ei raatsi lüüa: ta mõistab looma, aga ta peab looma ja nii jätkub raskete teekond. Südamevaluga ja jonniga laetud hing, see annab jõudu väsinud jalale.

Rasked on rändaja päevad, sest ollakse kodutu.

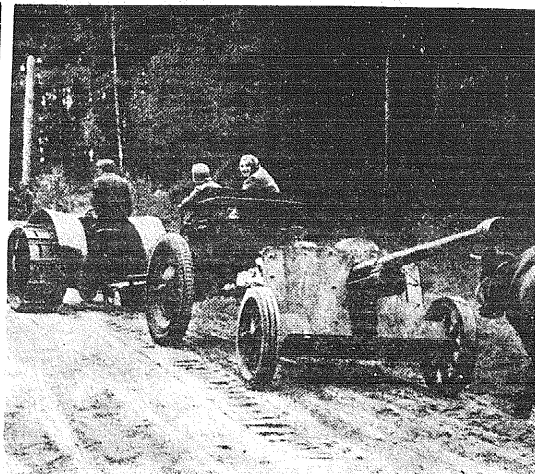
Kuid lahkelt võetakse iga sõja-põgenik teeaarsels taludes vastu. Arusaamisega ja vastutulelikkusega suhtub nendes, kelle koduks on nüüd toimavad teed, iga rahvuskaaslane.

See leevendab ja annab uut jõudu raskuste kändmises.

Põgenikud omavahelgi nemadki toetavad üksteist: maelanik, lüpses teeverel laagris oma lehma täidab vahutava ja sooja piimaga jalakäija või jalgrattasõitja kruusi.

Unustamatuks mälestuseks jäävad need rännakud pikkadel teedel ja meelde soobivaks ka mõtted, mis unetult õil mõeldud augusti tähtsaeva all, kui kehas oli küll suursuur rannetus, aga närvid ei lase uinuda.

Kumav taevavilr kutsus ja sundis mõtlema rindetaegusele kodule ja kulgevale sõjale. Siis, kui langeb täht, ja neld langeb noll sumedall õil palju, siis soovib küll ikka ja jälle mitu sosistavat huultepaari ikka üht ja sama... Kodu ja rahul... (VES)

Taanduv sõjavägi altas sageli edasi ka põgenevaid talupoegi.

Eesti kapten õlijahil maailmameredel

TORONTO (EPL) — Torontot külastas 62-aastane merekapten Helmut Lelov, Pärnu päritoluga mees, koos abikaasaga. Kapten Lelov sõidab juba kümme aastat laevade juhina, millesel on sõna täises mõttes õlijahil, s.t. need teostavad maailmameredel geoloogilisi uurimusi, et võimalikke õililidusi kindlaks teha, mida maailm saaks kasutada oma õil-probleemide kergendamiseks.

Kapten lelvi juhtida on praegu laev, mille nimi on "Navasota" ja selle remondis viibimisel Shotti maal dokis, oligi tal võimalus käia ära Kanadas. Alaliselt elab kapten Lelov USA-s Miami linnas Floriid.

Sõttes suurte USA õilifirmade ülesandel laevaga risti-põiki maailmameredel koos geoloogidega, on kapten Lelovit endastki saanud ekspert õilotsingute küsimustes. Ta jutustab:

— Ma seisan "Geophysical Service Inc." teenistuses 1935 alates ja olen merede põhjas asuvate tohutu õiliväljade otsinguks ja uurimuseks mitmel laeval sõitnud vähemalt kaks korda ümber maailma — see tähendab püüdnud leida, kui kõik tripid õkstele otsa panna. Egas ma selle kohta mingit nimekirja pole pidanud. Kindlasti on nii üks kui teine koht meelestki läinud. Tähtsamatenä viiks aga märkida Alaska, Brasiilia, Sumatra, Bornho, Persia Laht, Lõuna- ja Lääne Aafrika, Argentina ja mitme muu maa rannikuvöö, mis järsku meelde ei tule,

Ameeriklased ei ole ainsad, kes merede põhjast õilivälju otsivad. Kuid ettevõtte "Geophysical Service Inc.", mille teenistuses ma seisan, teostab lõvisia merepõhja uurimusi, umbes 75 protsendi ulatuses.

Tuletame kaptenile meelde, et Norra on juba leinud õil "oma ukse eest", leidusid on teinud Kanalis ka inglased ja sakslased. Ja nüüd otsivad Gotlandi piirkonnas Lääne-mereleki õil ka rootslased. Õiltootmisel on toimumas tohutu murrang. Kapten Lelov arvab:

— Inimesed ei oska ette kujutada selle murrangu ulatust. Mereid kurnevad uuteks õiliväljadeks. Meie õilpuurid on senini tõotanud 5000 meetri sügavuseni merepõhja. Meie laev on varustatud igasuguste tundelike aparatuuridega ja elektronarvutitega, mis aitavad geoloogidel seigutada merepõhja islooma ja kindide koostislu. Suuremalt osalt toimub põhja-uurimine laeva liikumise ajal. See on põnev töö. Sageli takistab meie tegevust ilmastik, teele juhtuvad jäämäed, tormid jne.

Helmut Lelov lõpetas Tallinna merekooli kaugesõidukaptenina 1942 ja on meremehena töötanud 42 aastat. Põgenikuna tuli ta Rootsi ühele "Pärnu kalandusele" kuulunud laevaga, tuues kaasa pool-sada inimest. 1946 lahkus ta Rootsi USA-s nn. "viikingitepidade" aktiivseks, oles pilskese "Inand" telseks tüürimeheks, mis pärast "Ermat" telsenä saabus Miami randa Floriidasse. Pärast oli 18 rootsi-eestlast ja kapteniks oli Tandere, esimeheks tüürimeheks Sillart. USA-s on Lelov sõitnud ka kümnekond aastat õililaevadel, 1968-aastast peale aga õilotsimise spetsiallaeva kaptenina. (EPL/KPE).

R. Paglant 70-aastane

Alingsåsi tähistatakse 19. okt. Eesti Iseseisvussõja Põlütöökoja liitlikkulu maanoorte sekretäri ja praeguse Eesti Põlumeeste Kogude Esinduse keskjuhataste peasekretäri Ruut Paglanti 70. aasta sünnipäeva. Üldiselt on ta tuntud energilise ja sihtteadliku vankri-vadajana rahvuspoliitilisel põhil, olles juhtivalt tegev nii Lääne-Rootsis kui ülemaailmes ulatuses.

Ruut Paglant sündis Järvamaal, Koeru lähikonnas Arukülas. Kuna ta oli vaid 6-aastane, kui isa suri, tuli tal varakult võtta täiskasvanu ülesandad talitöös endale, et aidata leseks jäänud ema. Raskest maastööst aga karastus ta tervis, oles hiljem silmapalstev sportlane, samuti ta tahtejõud ja iseloom. Hariduskäiku algas ta Koeru ministeeriumi koolis, mis Vabariigi saaduse muudetud progümnaasiumiks. Lõpetas 1927 ta Põhja-Eesti Põlütööd keskkooli Jänelad ja 1934 sooritas ta täiendava küpsuseksamini H. Treffneri gümnaasiumi juures Tartus. 1938 algas ta õpinud Tartu õilkoopi põllumajandusteaduskonnas.

Alates 1929 algas Ruut Paglanti ülespoole rühkiv töö eesti põllumajanduse ja meie talurahva hüvanguks. Vaevalt mõni küll sai ta olla Saare, Lääne ja Pärnu maakondade linnukasvatuse konsulentide, kui ta paistis silma kõrgemalt poolt ja nimetatil põlütööministri poolt põllumajandussaaduste kontrollriks ministeeriumi juurde. Siit kutsus Põlütöökoja esimees August Jürimata ta õilerikliku maanoorte sekretäri vastutussiklike kohale, kellele allus üle maa 1200 maanoorte ringi 2000 liikmege. Selle ülesandega küll hea organisator ja rahvusliku ilmavaate kasvataja sai Paglant hilgavalt toime.

1935 omandas Paglant Lääne-maale, Märjamaa aleviku lähedal asuva, põlise Tamme talu, mida tuli amettoht kõrval korraldada ja seada silmapaistvaks järjele.

Päistnud siingi peatselt silma, nimetati ta Kaitseallidu Lääne-maale ühiskeskadroni pealikuks. Siin organisatsioonis ta Konstantin Pätsi riigireformide ajastul Isamaalidu Märjamaa osakonna ja valiti selle esimeheks. Ühtlasi oli ta Kaitseallidu ainsa raadio-aastajamaa vanema ülesannetes Nõmmele. Tuletoorjõu oli ta brigadi propagandaosakuks. Edasi oli ta Eesti Konjunktuuri Instituudi alaliseks kaastöölis. Tema sulest ilmus kudemal ajakirjades ja ajalehtedes üle 400 mitmesuguse artikli.

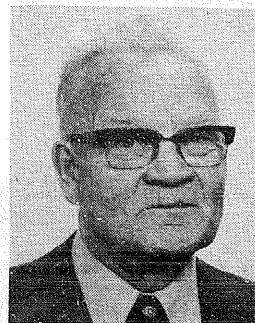
Kui Moskva diktaatori punane raudrull lõmastas vaba Eesti ja kui agr. J. Urmariik oli likvideerimas Põlütöökoja tüli Paglanti pageda põrandale alla. Oli hiljem Võru rajooni agronomiks ja peatselt Tallinnas Eesti Munaeksportid agromoon-organisatoriks ning nõuandekasakonna juhatajaks. Sügise 1944 saabus Paglant üle tormise Lääne-mere koo abikaasaga põgenikuna Rootsi.

Jäänud peatuma Alingsåsi, lüi ta visa eesiläsenä koos abikaasa Adelega käd külg ja viis aastat hiljem old nad jälle vabaksoetud pinnal oma avara maja ja alaga. Siin valikes kodus miljöös on ta "eraelus" kogemustega aednik, mesinikkus ja küllalike kasvataja. Aga samal ajal on ta olnud üht kõigi Alingsåsi eesti organisatsioonide eesotsas, oles vallitud Alingsåsi Eesti Seltsi auhikmehe. Ta on Göteborgi ja Lääne-Rootsi Koguduse Alingsåsi piirkonna esimeheks ja on esimeheks Alingsåsi Põlumeeste Kogus.

Rootsi Eestlaste Esinduse valimistel on ta korduvalt vallitud Esinguskogusse, kus kuulub Rahvuslikku Parempoolsesse Rühma ja on olnud mitmete komisjonid eesotsas ning liikme. On Eesti Põlumeeste Kogude Esinduse keskjuhataste peasekretäriks juba teist aega ja on olnud EPK Rootsi Esinduse esimeheks. Kuulub vallituna Eesti Laenu-Hotu Ühisuse esinduskogusse.

Armaat Ruut, soovime Sinule jatkuvalt ürgjoulist energiat oma rahva teenimiseks!

OSVALD VIIRSOO

Ruut Paglant

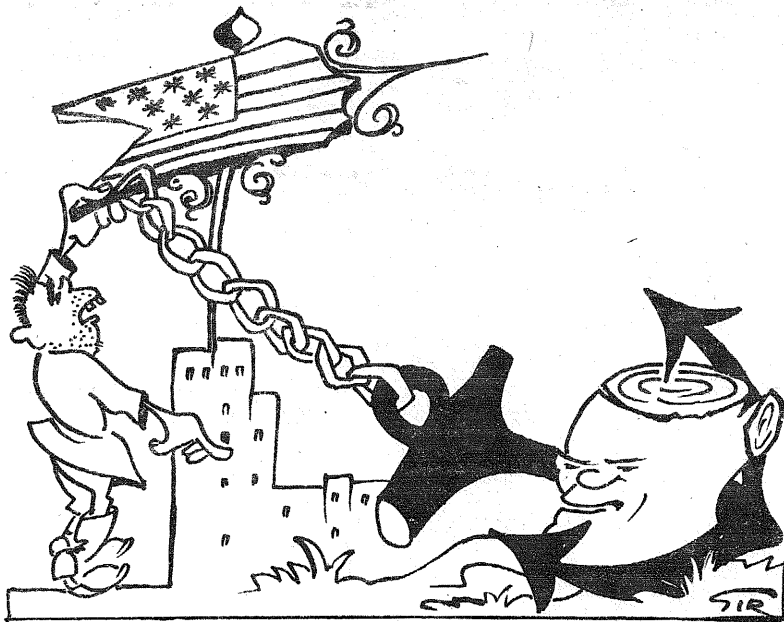
Teravilja väljavedu katkestati

WASHINGTON (VE) — USA president Gerald Ford astus erakorralise sammuna ja pani seisma USA teravilja ekspordi N. Liitu.

President põhjendas oma otsust sellega, et USA teraviljaladude tagavarad vähenevad kiire tempoga ning ameeriklased peavad lähemas tulevikus arvvestama maitsi ja nihu puudusega koduseks tarvitamiseks.

President kinnitas ühtlasi teravilja eksporditõrjetele, et neil tuleb suurematele teraviljatehingute tegemisel N. Liiduga nõutada selleks vajalik luba Valgest Majast. Tagasihoidlike arvustuste kohaselt pani president Ford Venemaa seisma teraviljaekspordi, mille koguväärtus võib hinnata 500 miljoni dollarile. USA-s on teraviljahinnad viimaste nädalate kestel pidevalt tõusnud, mis on osalt tingitud käesoleva aasta tagasihoidlikust saagist ja osalt suurest ekspordist N. Liitu.

Ajakirjandusest: President Gerald Ford võtab USA idapolitiika ja kaubanduse revideerimisele.
— Pagana pihla, aru said! Nüüd jääb vist küll minul see lõbu kinnu taha kinni...

Lääne ajakirjanikud ja praegune Tallinn

Lääne-Saksa ajalehes Die Welt ilmus 8. oktoobril praeguse Tallinna kirjeldus mitme foto ja huvitava sisuga. Lehe Moskva-kirjasaatja Fromm on kahtlemata tahtnud anda oma parima ja kirjutab väga eestisõbralikult. Ent leidub vigu nimesed ja muudes andmetes. Nii olevat Tallinnat väitsetud ka leedulased, venelast elab linna 24,7 protsenti, suveni külastab linna üle 300 000 turisti tuestest N. Liidu osadest, tekstiilkaupade rohkus olevat "imestatavalt" võrreldes ülejäänud N. Liiduga, 70 protsenti elanikest elavat väikestes majades, mis neile kuuluvat, raha teenitavat laiat ja rõõmsust olevat Tallinna trump.

Muidugi peavad Eestis kehtiva korra kohaselt turistide gildid asetama seda, mida neile kõrgemalt poolt ette kirjutatakse. See on seda kergem teha veel seetõttu, et keegi küllalajakirjanikest ja diplomaatidest eesti keelt ei vlada.

Pole siis ka ime, et lääne ajakirjanikes ilmuvad kirjeldused Eestist tihti on täis vigu ja küllalt seal-se elu kohta "mida kuidagi ei saa võrrelda olukorraga mahajäänud ja väljakurnatud maal kodanuse ikka all".

Kui üks või teine lääne kodanik pöördub oma riigi lehtede toimetuste poole imestunud küsimusega, kuidas see siis võimalik on — eesti

pögenikud ju alataks kritiseerivad praeguse Eesti korda ja võbrast peavist — siis on tavaline vastus, et tegemist on puhtakujulise antisovjetliku propagandaga.

Ja seda levitavat "hitlerlik ja fashistlik pögenike ladvik". Ajakirjanikud ise aga toonitavad, et nad on kõike näinud oma silmaga. Nõukogude Liidus ja vähemalt Baltikumis pole kaugeltki nii tõestust kui seda kirjeldavad eesti pagulaslehed. Eeldusel, et nende artikleid üldse tõlgitakse levinunud kultuurkeeletesse.

Eesti ajakirjanikud võivad oma sõrmed kasvõi veriseks kirjutada, kuid keegi enam nende töid Eesti ja N. Liidu üle ei avalda. Aastatepikkune nõukogude õnnestustöö läänes on andnud soovitud tagajärge.

Ka rootslased ja eriti siinne TV on mitu korda püüdnud tõendada, et elu praeguses Baltikumis on hea. Eestile vaadatakse vene silmadega ja sealt elu kirjeldatakse enam-vähem nõukogude võimude soovide kohaselt. Asja lähemalt uurida ei võta keegi vaeuaks.

Osavalt läbiviidud propagandaefekti tõstmiseks võetakse Tallinnas ette mis võimalik, et linna välisliimil ilustada. Uus 22-korruselise soomlaste poolt ehitatud hotell "Viru" oma eeskujuliku sisustusega ja hea teenindusega on ka asendit hästi valitud ega riku linna kaunist välisliimil.

"Viru" oma kõrgete hindadega ja kvaliteediga meelitab mõistagi Tallinna välisuraste ka selleks, et rahuldada välisvaluita vajadusi. Ka Tallinna vana kesklinn oma ajalooliste ehitistega on täiesti korda seadud ja hilisemad stiili segavad juurdeehitused on kaotatud.

Tallinna sõdalinn jätab tänapäeval igati vana Hansalinnu mulje. Effekt on impeerivõit ka põlivate tallinlastele, kes on käinud oma kodulinna külastamas.

Summasid saadeteks?

NEW YORK (VES) — Hoolimata faktist, et nii välisministlerium ja ka Radio Liberty tunnistavad raadiosaadet balti rahvaste keeltes vajalikuks, jättis riigi eelarve- ja majandusbüroo 1974. a. eelarvest välja selleks vajalikud fondid eesti- ja liitkeelsete saadete jaoks.

Leedu saadete korraldamiseks määratud 75.000 dollarit vähendati 35.000 dollarini.

Sellele ei nõustunud senaator Ch. Percy (ren. III.). Nüüd tootab senaator, et summasid on eesti ja liitkeelseteks saadeteks võimalik ehk saada sellest 40 milj. dollarist, mis määratud Liberty ja Free Europe raadiotele.

Senaator märkis, et ta ootab selles asjaolude selgumist, teatades ka, et 1. oktoobril oli tal nõupidamine presidendid eriasistendi dr. Ted Marriga balti rahvaste raadiosaadete küsimustes. Sen. Percy lisas, et endine aspresident G. Ford lubas need raadiosaadet kätaku panna.

Hiiumaa rootslaste usuelust Venemaal

Ordunajast omased Hiiumaa rootslased — peasulid Reigi ja Kärdla — ordumelstritelt privileegid, millede kohaselt nad olid igasugustest tõkkohustustest muisale vabastatud, olles kohustatud mõisnikule maksma ainult 20 rila marka aastas. Ordunaja lõpul liisandus sellele teotegemise kohustus viljalõikuse ajal ja teatud andamid kalade ja hülgasva näol. Aastate jookkul hiitlised aga aadlikud ikka rohkem neist privileegidest moodsa ja aetastid rootsi talupoegadele nagu eestlastele üha rohkem koormust nii töös kui andamites.

See tekitas hiit rootslaste hulgas rahutust ja proteste, mis ulatusid kuberneri ja mõni kord koguni Rootsi kuningani, võitlus kestis lühemate vahetega 1600. aastast 1781. aastani ja selle lõppperioodil kerkis krahv Stenbocki üles soov jonnakast rootsi talupoegade vabanemiseks.

Seda olukorda ruttas ära kasutama vürst Potemkin Lõuna-Venemaal, kes omas Ukrainas laialdaselt asustamata alasid ja nõustus hiit rootslast siinna vastu võtta. Vastavalt keisrinnaga Katarina II ukaasile asusid hiit rootslased, peamiselt Reigist, aga ka Kärdlast ja vähemal määral mandri mõislastest, 1781 augustikuul teele oma uude asukohta Dnjepr jõe kaldale, kuhu nad oma hobustel jõudsid 16. aprillil 1782 pödedes teel röögeid ja teisi haigusi, nii et teel oli surnud 30 täiskasulist ja 36 allaaialist ja teele asunud 906 asukast jõudis elavate na kohale 880.

Dnjepr jõe paremal kaldal anti neile 1200 dessatiini maad, millele püstitati pakivist elamud olgatastega. Üheks esimeseks tarvikuseks, millest nad teatasid kodumaale, oli vajadus oma kirikupetaja järele, millele kohale saadeti õpetaja Europäus.

Selle tõttu on vahest huvitav teada meie rootslaste kirikliku elu kujunemiseest kaugel võõras ümbruses kirikuloostel allikate nappide andmete põhjal.

Asukohana märgitakse Kersoni kreisi samanimelises kubernamngus ja koguduse kuulumist saksa Schlangendorfi piirkonda. Koguduse tekkimise on põhjutanud 1782 siinna jõudnud Hiiumaa rootslased, kes 1000 hinge ümber on olnud oma varasematest elukohtadest tülid tõttu mõisahärraga sunnitud lahkuma.

Ka märgitakse keisrinnaga Katarina II sellekohast käsku 8. märtsist 1781. Nad on asustatud Kutschuki-Kalnardschi rahulepinguga amandatud maa-alale ülemale poole Berislavi linna. Seda 12000 dessatiinilist maa-alat ei ole aega mitte rootslased täielikult kultiveerinud, suurem osa neist on jätnud peasiselt oma koloonia maha, nii et 1974 oli neid ainult kohal veel 227.

Vabaks jäänud maa on 1804—1805. a. võtnud endale sakslased kahe kolooniana üks Schlangendorfi ja teine Mühlauseni nimelisena.

Rootsi koloonia asutamisel 1782 on siia kohe väike puust kirik ehitatud, mida kõik kolm (üks rootsi, kaks saksa) kolooniat on kasutanud ja aastatel 1882—1885 on ehitatud Vana-Rootsikülla kirik, mis on 22. juunil 1885 pühitsetud. Samuti on ehitatud aastatavahetel 1881—1887 mõlemale saksa asundusele oma kirik, mis on sisse õnnistatud 29. juunil 1887.

Nende kolme asunduse esialgse kirikuõpetajana märgitakse pastor Josephalt. 1890 on asutatud Vana-Rootsikülla kihelkond. 1891 on ehitatud Schlangendorfi asunduses kirik. Hiljem on nende piirkonda veel lisandunud teisi rahvusi, nii 1896 ristiussuulisi juute. Juudid on moodustanud oma asunduse Suure Seidemenucha (saksa keelne nimetus).

1890. aastast on kogudust teenindanud järgmised õpetajad: Adam Moritz Strauss 1890—1896, Julius Alexander Nordgren 1897—1899, Julius Nikolai Peters 1871—1879, Johann Eduard Schwindt 1887—1890, Theodor Wilhelm Hermann v. Thorne 1890—1895, Fritz Hof v. Slöör alates 1905 kellega lõpevad andmed kirikuõpetajate osas. Enamik nait neist olevat sakslased, mõni üksik rootslane ja nende kohalpidamiseks aeg suhteliselt väga lühike.

Käesoleva sajandi algul on kogudusel olnud 2500 liiget, kelledest olnud 1800 sakslast ja ainult 700 rootslased. Neist saksa asundustesse on kuulunud Mühlausenisse 600 ja Schlangendorfi 500, juutide asundusse Suur-Seidemenuchas 200 ja varemündmatutesse Askania Novasse 250, Bobrowy mõisa 200, Kachowka kohakesse 100 ja Osnowasse 100. Peale selle leiduvat üksikuid liikmeid laialipillatuna mõõda kihelkonda.

Istekoht leidub Vana-Rootsikülla kirikus 30 ja Mühlauseni-Schlangendorfis 450. Esimese kiriku nimi on Johannese kirik, teisel Peeter-Pauli kirik. Askania Novas leidub palvemaja.

Õpetaja valitakse koguduse poolt, kelle kinnitab konsistorium. Ta teenib nii rootsi kui saksa keeles. Õpetaja alaliseks teenistuskohaks on Vana-Rootsikülla kirik ja Mühlauseni-Schlangendorfi. Kaks korda aastas teenib ta ainult Askania Nova palvemajas ja Suur-Seidemenucha, Bobrowy mõisas, Kachowka ja Osnowa koolimajas. Kahes viimases peetakse veel järjekindlaid lugemistunde.

Õpetaja saab palgaiga vaba korteri, vana-Rootsikülast 280 rubla, schlangendorfist ja Mühlausenist kummaski 120 rubla ja Suurest Seidemenuchast ning Bobrowy mõisast kummaski 25 rubla aastas. Kirikla maad on 120 dessatiini. Koguduse liikmetel tuleb maksta ristimiselt 50 kopikat, leeritamisel 1 rubla, laulatamisel 2 rubla, matuseil täiskasvanul 1 rubla, lapseil 50 kopikat.

Kogudusel töötavad koolid Vana-Rootsikülas, Schlangendorfis, Mühlausenis. Suures Seidemenuchas, bobrowy mõisas ja Marianowkas, kokku 6 kooli. Kooliraha võetakse lapselt 1—3 rubla aastas. Mainitud koolide juures töötavad kösterkooliõpetajad.

Rootslased püsisid seal 1929. aastani, mil nad pöördusid oma kodumaale Rootsi. Sakslaste ja teiste rahvaste püsimisest sääl puuduvad allakirjutatun andmed.

E. VRAGER.

Uudiskirjandus

VIIRLAIU ROMAAN

Pärast pikemaajalist vaikimist esineb Arved Viirlaid uue romaaniga. Teos ilmus Eesti Kirjanike Kooperatiivi kirjastusel käesoleva A-seeria poolsarja viimase raamatuna.

Raamat kuulub Eerik Hormi käsitlevate romaaniide sarja, kuid on täiesti iseseiseva sündmustiku ja probleemidega. Raamatu pealkirjaks on "Kes tappis Eerik Hormi?". Tegevus toimub selles dieti kahel plaanil — tänapäeval ja minevikus. Raamat algab mina—jutustusena,

kus autor satub kohe alguses mõistatusele sündmuse loo—sesse — üks ta sõber kaob, teatakse Hormi surmast, Hormi aga on elus.

Autor puudutab tänapäeva paguluse ja selle poliitilisi probleeme endiste sõjameeste ringist. Ta ei karda teravat kriitikat esile tuua, kuid seda väga. Teisel plaanil jälgitakse Hormi Siberi vangilaagris murrangulisel ajal — enne ja pärast Stalini surma. Romaan on tegevusrohke ja põnev, jutustusviis huvitav ja jälgima kutsuv nagu senised Viirlaiu romaanid.

OSKAR ANGELUS

• Kultuurivallast

Raamatu kuulsatest eestimaal-
lastest on kirjutanud Ilo Käbin.

Uuesti üle lugedes seda küll juba kahe aasta eest ilmunud nägusalt kujundatud ja huvitavalt illustreeritud teost "Maal ja merel". Eesti arste-maadeuurijaid" kerkib taas silme mõte, et miks küll eestlaste ringkonnas ollakse oma maailma-kuulsatest kaasmaalastest üldiselt nii vähe informeeritud.

Küllap on üheks põhjuseks olnud autori pool eessõnas vihatud tõik: "Eesti Vabariigi ajalisele piiratud eksistentsile, ei võimaldanud jõuda veel kõigi tarvilike väimsete inventuurideni. Nii võeti teists, paljude aastate jooksul ühendades saksa- ja eestikeelseid Eesti puudutavaid ajalooteadustest enne kõike nende seotavate iseloomu."

Igal juhul on õige Ilo Käbina kontseptsioon ja käsitlemisviis, kus ta baltisaksa päritoluga arste, teadlasi ja maadeuurijaid peab üheks osaks Eesti kultuuri, ning Eesti kultuuri ei piira mitte ainult eesti rahvusest isikutega, vaid kõigiga, kelle tegevus on lähtunud Eesti eluruumist, nagu ta ütleb, ning kes sellega on osa eesti kultuuriloost.

Selline lähenemisviis, kuigi laiemale avalikkusele küllaltki uudne, ei ole loomulikult, nii nagu paljudki teaduslikult õigeks osutuvad seiskohad, täiesti originaalne – ning ega Käbin originaalsusele ei pretendeerigi. Taolisi eesti kultuuriruumi kontseptsiooni on märgitud üksikute teadlaste ja ajaloolaste poolt ka varemgi, näiteks hiljuti surma läbi lahkunud kirjandusteadlase Otto A. Webermanni poolt.

Huvitaval kombel on samasugune eesti kultuuri avardav põhimõte viimasel ajal omaks võetud ka Nõukogude Eesti teadlaste seas, mainigem siinjuures näiteks raamatu "Teaduse ajaloo lehekülgi Eestist", mis ilmus Tallinnas 1968 ja millel on käsitletavate isikute poolt kokkupuutepunkte Ilo Käbina Rootsis ilmunud teosega.

Esmeseks Eesti pinnalt pärit arstiks, kel avanes võimalus tutvuda maailmaga globaalses ulatuses, oli Karl Espenberg.

Ta sündis Virumaal 18. sajandi lõpul ja lõpetas Tallinna gümnaasiumi. Samuti Eestist pärit oleva kuulsamaadeuurija Adam von Krusensterni ümber maailma purjetanud ekspeditsiooni tegi ta kaasa 1803-1806 laevaastina. Kuid seejuures sooritas ta ka rea teaduslikke tähelepanekuid, millest hiljem kirja pani.

Peale kirjanekute on ta nimi jäädvustatud ka maakaardil – kui lõõne atlase lahti Alaska leheküljelt, siis näeme, et Kotzebue (samuti Eestist pärinev maailmakuulus meresõitja!) nimelised linnakesed Alaska läänerannikul veidi eemal, just seal kus põhja polaarjõu lõikub mandriga Sewardi poolsaarel, on märgitud Cape Espenberg.

Dr. Ilo Käbina väärtuslik raamat keskendub eelkõige, nagu teose alapealkiri seda ütlebki, neli Eestist pärit maadeuurijatele, kes hariduselt olid arstid. Eriti arusaadav on see, kui teame, et Ilo Käbin on ka ise eelkõige arst. Üheiltpoolt toob see arstidele keskendumine kaasa teatava kitsapirilisuse, jättes uurimuse keskpunktist välja mitmed kuulsad eestimaalased maadeuurijad, nagu Bellingshausen, Krusenstern ja teised.

Neld kõiki on muidugi silki raamatus märgitud. Teiselt poolt aga juhib selline lähenemisviis tähelepanu mitmete isikutele, kes teistil tagaolulise varju jäävad, kelle teod ja saavutused aga märkimist vääriavad, pealegi kui kuulsatest maadeuurijatest mitteamustaridest on kirjutatud varemgi.

Uu Käbina peaks olema küllalt-dasolult energiat ja valmis haaret et oma uurimust laiendada.

Suur hulk tööd on tal käesoleva raamatuga juba tehtud ja tõenäoliselt lisaks suur hulk sinu mitte kirja pandud läbi uuritud. Praegusest tööst lähtudes ei tohiks olla ületamatute takistuste taga kirjutada raamat, kus oleks ülevaetlikult ja põhjalikult kirjeldatud kõigi Eestist pärinevate maadeuurijate ja maailmareisijate elu ja teaduslikku tööd, eriti seda osa, mis on jätnud kustumatuid jälgi rahvusvahelises ulatuses tähtsate avastuste ja teaduslike uurimustega.

Raamatus "Maal ja merel" leiame veel järgmiste elu ja saavutuste tutvustamist. Tartu arst Friedrich Eschscholtz, kes tegi kaasa eestimaalase Kotzebue ekspeditsioonid Väikeses Ookeanis ja sooritas rea loodusteaduslikke uurimusi. Muuhulgas oli ta üks esimesi, kes kirjeldas korallisaarte tekkimist ja arengut, ning tegi botaanilisi ja fauna uurimusi Kalifornias, sõites mulde aastal 1824 üles piki Sacramento jõge kuni Sierra Nevada mägedeni, ajal, mil see ala oli enam-vähem valgeks lalguks maailma kaartidel.

Friedrich Parrot, kes oli Tartu ülikooli esimese rektori Georg-Frederic Parroti (prantsuse päritoluga) poeg, sai peale oma teaduslike uurimuste tuntuks ka kuulsas alpinistina, viibides mägi-rohmis-ekspeditsioonidele Alpides, Püreneeades, Kaukasuses ja mujal. Ta oli arstiteaduse professoriks Tartu ülikoolis. Samuti Tartust pärit Alexander von Bunge on tuntud Kesk-Aasia uurija, tehes teaduslikke uurimisi reiki Kazahstani stepidesse, Altai mägedesse, Mongooliasse, Baikali järvele ja Gobi kõrbe.

Peale nende on Käbina raamatus kirjeldatud ka mitmete teiste samuti Eestist pärinevate arstide-maadeuurijate tegevust, kelledega tutvumiseks on küll aluske tee seda huvitavat raamatut ise lugeda.

Neist kõige kuulsamaks oli muidugi Karl Ernst von Baer.

See Järva-maalt võrsunud mees, maailmakuulus loodusteadlane, arst, antropoloog, embrüoloog ja rajaan, oli kõige selle kõrval ka rahvusvahelises ulatuses teedra-jav geograaf. Ta sooritas mitmeid uurimisreise, näiteks Põhja-Jäämere piirkonnas Novaja Zemljale ja Koola poolsaarele. Samuti koostas ta Kaspija mere põhjaliku geograafilise kirjelduse ning avastas seni teadusmaailma põsima jäänud Baeri seaduse: Maa põhjapoolkera jõed uhuvad rohkem paremat ja lõunapoolkera jõed vasakut kallast. Seetõttu on põhjapoolkera jõed rohkem paremveel ja vasak lauge, lõunapoolkeral aga vastupidi. Põhjuseks on voolavale veele mõjuv Maa pöörlemisest tingitud jõud. (EPL/JT)

Ristsõna 27

Paremale: 1-A lisapuri purjeja-hil 2-A uimasti 2-G igavene vang 3-A vedu 4-A saksa-vene spioon 5-A maailmasõjas 4-F pensioonil sõja-viaalne 5-A Stravinski eesnimi 6-E erblum 5-G "linna" lind (om. kää-ne) 6-A kõrge sugu 6-F kärestik 7-A veesõiduk 7-E tugev tuul 7-H jõgi 8-A juhtub harva 8-D toiming 8-G temal 9-A ingl. tiitel 9-D väike ankur 9-H jaatus Itaalias 10-A mitte päriselt küpsenud kook 10-H ml-bemoll 11-A valm 11-H mehe 12-A anna! (vene keeles) 12-D suuremal hulgal 13-A seenor 13-F tuntud Tallinna kala 14-A kivi (rootsi keeles) 14-E Doonau ilsa-jõgi Baleris.

Alla: 1-A vallitsevad praegu Rootsis B-1 õistalmede viljastusviis C-1 kriips D-1 ühtlasi E-1 praegu (rootsi k.) F-1 elektrivoolu ühik G-1 Eesti kunstnik H-1 erblum I-1 aiametsas putukaid C-2 plikavalt järele almanne E-3 naiste riietu-sese H-3 raudteejaam Tartu-Pet-seri liinil D-5 Tallinna nimi Hansa-

JOHAN KÖPP

Johan Köpp'u mälestusaktus

9. novembril möödub 100 aastat peapiskop emeritus prof. dr. Johan Köppu sündinist. 21. oktoobril 1970 astus ta igavikku. Kõrgemaile valmulliku ja mitmekülge eesti kultuuritegelase 100. aasta sünni-

päeva tähistamiseks korraldab "Peapiskop Johan Köppu-nimelise Eesti Kapitali Valitsus" mälestus-aktust 9. novembril 1974 kell 10.00 Hägerstenis Uppenbarelse kiriku suures koguduse saalis.

Valged lahkuvad

LISSABON – Endises Portugalis asuvas Mosambigis anti võim-
dile Frelimo nimelisele vabasta-mise rindele, kes moodustas uue valitsuse.

Mustade uue valitsus avaldas endise asumaa 250.000-le valgele üleskute jätta elama oma endis-tesse elukohtadesse, kuid valged lahkuvad massiliselt Mosambigist ning lisa päev viivad rongid, laevad ja lennukid umbes 1000 valget päevas Lõuna-Aafrikasse ja Por-tugali. Valgete lahkumise suure-maks põhjuseks on uue valitsuse deklaratsioon maoistlik tooni maalstik toon, mis laseb oletada, millises suunas liigub uue valitsuse poliitika.

EESTI KULTUURI KOONDIS

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									
13									
14									

Trudeau dementi

TORONTO (ME) – Kanada peaminister P. E. Trudeau teatas, et tema välispoliitilise erinõuniku Ivan Headi teade ajakirjanikele, et Kanada hakkab nüüd ajama va-sakpoolset välispoliitikat, ei vasta tõe-le.

Ta ütles, et Kanada välispolitiit-
kat ajab tema ja välisminister A. MacEachan, mitte tema sekreta-riat. Ivan Head märkis ise, et ajakirjanik olevat temast valesti aru saanud ja ta saanud peaminis-trilt tühja peapesu.

Kuid samas lehes teatab väli-sminister Allan MacEachan, kes vastab opositsiooni küsimusele, et ta ei võta midagi ette Vene sõja-kohtu poolt surma mõistetud Kan-nada kodaniku David Geldiaschvi-le kasuks, kes läks Gruusiasse oma sõnnikohta külla, vangistati seal ja mõisteti surma.

Kohalik elu

STOCKHOLM

"Trinu" koosviibimine

"Trinu" 22. aastapäeva koos-viibimine toimus pühapäeval, 27. okt. kell 16 Eesti Majas.

Kavas: avasõna Vera Poska-Grünthalilt, laule Tuulemaa hel-lakestelt, Karin Saarseni sketsh aktuaalsel teemal – Elo Rähni ja Heijo Mängel–Sundsvik, viituli-soolo Tiina Randviirilt. Vaheajal toimus loteriipiletite müük, millele järgneb traditsiooniks kujunenud Trinu elav ajaleht möödunud aas-ta jooksul toimunud üritustest. Saima Vasur jutustab põhjamaade käsitöö kongressist Visbys. Heli-lindit kuuleme Stockholmist Eesti Nais- ja Meeskoori kirikukontser-ti Münsteris toimunud Euroopa eest-laste laulupeolt koos vaiguspiltide ja lühikeses refaraadiga Muusa Erikssooni. Erna Klemmer räägib Stockholmist Eesti Lastelaaste uue heilplaadi saamisloost ja muudest üldistest lastelaas. Koh-vilaud kaetud. Pääsmes mööglil Eesti Kultuuri Koondises ja liik-mete käes. Hind 15:- Kõik teretu-lemast!

Leinateated

Vaikselt uinus oma 90-ndas eluaastas meie armas ema ja õde

Pauline Vinter

Sünd. 19/7 1884 Eestis

Surn. 9/10 1974 Kumbas

Vaikses leinas

TUTAR ALIDE

VEND ALEXANDER abik.

VEND JOHANNES abik.

VENDEADE LAPSED

LASTELAPSED

Jeesus ütles: Mina olen ülestõusmine ja elu: kes minu sisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb!

Suurel hommikul näeme jälle!

Armast

Meta Kalda't

mälestab kurbuses

ELLA TRUUMEESE
perekonnaga

Meta Kalda't

mälestavad kurbuses

MARIA ALLIK
HILJA LAAGUS
VALLI LEPOJA
HILDA LINNAKIVI
KSENIA PEHME
LIIDIA TARKPEA
MARTA TOOMUS
MARTA TOPS

Minu armas onu

Agronoom

Abel Käbin

sünd. 20/1 1899 Kohtlas
Surn. 10/10 1974 Toronto

Mälestab kurbuses

ILLO

perekonnaga

Maapaoõhtu luule ja muusikaga

Sopran Lehti Aug esineb Kultuuri Koori koorilaulu esitajana

Eesti Kultuuri Kooris ja Eesti Maja Klubi korraldavad ühiselt Rootsi saabumise 50-ndat aastapäeva pühapäeval, 20. okt. kell 17 Eesti Majas, Wallingatan 34-1. Kavas on sõnalisi ja muusikalisi ettekandeid.

Päevakohase proloogi esitab luuletaja Kalju Lepik. Bernard Kangro, Gustav Sultu ja Marie Underi luuletusi loeb Rein Vellner. EKK esimees Leonid Laid kõneleb kultuurist ja Kultuuri Kooridest ning lõppsona ütleb Eesti Maja Klubi esimees Harry Härm.

Muusikalisel osas esineb Lehti Aug (sopran), esitades A. Lätte "Päike, L. Avestoni Madala kanarikk, Juhan Aviku Kes see kõrge kuuse otsas ja Lippude laulu. Alfred Pisku esitab viiulil Heino Elileri Lühilise laulu, E. Oja magatistite tantsu, J. Aviku Albumilehe ja E. Tubina Sikusarve lood. Klaveril saadab Hilma Nerep-Moslin.

Pärast kava toimumist ühine koostöötoimik kohvilauas. Korraldajad loodavad kaasmaalaste rohket osavõttu. Tere tulemast!

Head sõpra

August Põldroo'd

mälestab leinas

KARL LEEMET
abikaasaga

Südamlük tänu kõigile, kes minu armast abikaasat

Pauline Aloe'd

tema viimisel teekonnal saatmas oled, pargide ja lilledega tema teed kaunistasid ja leinas meile kaastunnet avaldasid.

JAAN ALOE
AGNES POSKA

Küsimusi . . .

Algus lk. 1

korda saata rohkem kui siis, kui diplomaatilisi suhteid ei ole.

Whitlam tõi seejuures näiteks Tshili küsimuse ja ütles, et kui Austraalia valitsus ei oleks tunnustanud Tshili uut sõjaväelaste valitsust, siis oleks mitmed humanitaarsed sammutused Tshili seoses jäänud tegemata, mida aga diplomaatiliste suhete rajamise tõttu sai nüüd läbi viia.

Kuna küsitlemise aeg igale ajakirjanikule on piiratud, siis ei saadud rohkem küsimusi Balti riikidega seoses esitada. Whitlami vastusest jäi näiteks selgusetuks, kas ta mõtles diplomaatiliste suhete all suhteid Nõukogude Liidu valitusega Moskvas, või tahtis ta ütelda, et Austraalia on rajanud diplomaatilisi suhteid Eestiga.

Kuid igal juhul ei ole kõige selle juures mitte nii oluline, mida Whitlam vastas, vaid väga huvitav on see fakt, et Balti riikide annekteerimise küsimus sellisel kõrgel foruimil üles tõsteti. Kahtlematult oli sellel suurel publikusilistil väärtus.

Olemasolevatel andmetel on see esimene kord kahekümne aasta jooksul kui spetsiifiliselt Balti riiki puudutav küsimus ühel taolisel rahvusvahelisel tähtsusega üleriigilisel USA televisiooniprogrammil üles on tõstetud.

Nagu asjaomastest ringkondadest kuuleme, on põhjust ar-

vata, et Balti riikide küsimuse ülestõstmine ei toimunud mitte ühesesest vaid et see oli baltlaste eelkõige tagajärg. Nimelt Balti organisatsioonid Washingtonis, olles teada saanud, et Austraalia peaminister esineb küsitlusprogrammis, võtsid eelnevalt ühendust kõigi reporteritega, kes olid ette nähtud Whitlami intervjuueerjateks ning samuti programmi "Meet the Press" korraldaja hr. Spivaki bürooga.

Kõigile saadeti Balti riikide probleemide käsitlevaid materjale ja juhtimise eriti tähelepanu hiljuti asustunud Austraalia valitsuse sammule Balti riikide annekteerimise tunnustamise osas. Seejuures oli märgata, et ameerika ajakirjanike ja National Broadcasting Corporationi tähelepanu äratas eriti Austraalia senati tenseseriv hukkamõist peaminister Whitlami ja välisminister Willese sammudele Balti riikidega seoses.

Vastavat eeltööd tegid ja valjalikke kontakte võtsid ning saatsid materjale välja Washingtoni Eesti, Läti ja Leedu seitsid ning Washingtonis baaseruv Ühendatud Balti Komitee. Eelastepoolseks organisatoriks oli Mäldo Kari. USA Eesti Rahvuskomitee liige ning Austraalia eestlaste üks esinajast Ülemaailmses Eesti Kesknõukogus.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Pensionäride kokkutulek
Pensionäride ühingu liikmete kokkutulek toimus teisipäeval, 5. nov. kl. 13 Eesti Majas, Walling. 32. Kristjan Melkopi ettekanne loomade psühholoogiast mõnigale plitide näitamiseks. Osavõtte soovijatel registreerimine vajalik hiljemalt reedeks, 1. nov. tel. 38 68 60, 61 53 73 ehk 26 58 22.

STOCKHOLM

Pidu aurualeval
Laupäeval, 2. nov. kl. 20 toimumb suur pidu aurualeval "Gustavsborg VII" Stadsuuehi kõrval. Suppe aurualeval maksab 30:-. Pärast seda on võimalik tantsida. Registreerimine on sunduslik hiljemalt 23. okt. Tanel Mooralte tel. 08/711 59 48. Piip-Piip ütles teretulemast.

STOCKHOLM

Algkooli koosolekud
Stockholmi Eesti Algkooli lastevanemate üldkoosolek ja Sõprade Seltsi peakoosolek peetakse teisipäeval, 22. oktoobril algusega kl. 18.00 kooli ruumides, Svartmangatan 20-22 (Vanalinn T-jäama läheduses).

Päevakorras on ülevaated möödunud tööaasta tegevusest, majanduslikud auredad ja valitakse lastevanemate komitee ning Sõprade Seltsi uus juhatus. Öhtul on lastevanemali ka soodus võimalus soovikorral vestelda kooli õpetajatega.

STOCKHOLM

Teadmiseks lauljale
ESTO-78 Muusikatöimkonnalt on neil päevil saanud küsimuslehed Eesti Päevade raamides toimuva laulupeo kohta. Küsimuslehed on Esto-78 Rootsi Komitee lauljaskonna esindaja poolt koordineeritud tähtsuseks välja saadetud ja need tulevad tagastada käesoleva oktoobrikuu jooksul.

Siinkohal pööratakse nende lauljate poole, kes elavad Rootsis neli palkades, kus eesti koore ei ole, kuid kes heameeli sooviksid Eesti Päevade laulupeol juulis 1978 Baltimores kaasa laulda. Küsimuslehed on saadaval aadressil: Muusa, Ericson, Esto-78 Rootsi Komitee lauljaskonna esindaja, tarkostvagen 12, I tr, 181 35 Li.

dingo. Andmeid võib saada ka tel. 08/765 39 96 kaudu pärast kl. 19.

STOCKHOLM

Selgituskoosolek
Esmaspäeval, 21. oktoobril kell 18.30 toimumb Eesti Majas Esinduse 6-ndate üldvalimiste selgituskoosolek, kus rühmade esinajad annavad seletusi eelolevateks valimisteks.

Rahvusliku Parempoolse Rühma nimel räägivad Annus Estr ja Pridu Puusepp. E. Vabduulid poolt Agu Krissa, Liberaalse Erakonna nimel Alur Reins, Rahvusliku Koostöö Kesuse poolt Leo Karupää ja Eesti Töögrupi nimel Ahti Pae.

Esindus loodab rohket kaasmaalaste osavõttu ja ütles kõigile teretulemast.

NORRÖPING

Kontsertaktus
Seoses kodumaalt lahkumise 30.nda aastapäeva tähistamisega toimumb Eesti Kodu korraldusel pärast jumalateenistust pühapäeval, 27. okt. kl. 16 Matteuse koguduse saalis kontsertaktus. Kavas soololaule Valdek Jürisooll, koguduse segakoor, kõneleb Ahti Pae, kohvilaud. Osavõtumaks 7:-. Eelregistreerimine V. Avatare tel. 16 44 81 kuni 24. oktoobrini.

Kiel . . .

Algus lk. 1

linnapea, veld poliitiline isik, meenutati Bonnis, et Lääne-Saksarnaa pole veel tunnustanud Eesti inkorporeerimist N. Liitu.

Schleswig holsteini provintsi pealinn Kiel linnavalitsus asus Tallinnaga "sõprusside-meid" sõlmima näituse kaudu, mis pidi avatama Kadriorus "Tantsutares" ja tutvustama Kieli linna. Näituse üheks korraldajaks oli eesti keelt valdav poliitiliste teaduste doktor Berndt Lehbort, Tallinnas tuntud apteekrite suguvõsa liige.

EEL KIRIK

STOCKHOLM: Peapiskikoplik kog. lõikusepüha jumalat. 20/10 kl. 14 Jakobis, stud. theol. Uno Saag, laulur.

ESKILSTUNA: Forsi kirikus jumalateenistus 27/10 kell 14.

GÖTEBORG: Gbg-L-Rootsi kog. usupuhastuspüha jumalat. Kristiines 20/10 kl. 14. Öp. Kool, orelli PG Strömberg, lauluheled. Leerlöp. osavõtta soovijail teat. 03/54 32 47 või käärkambris.

HALMSTAD: Olau Petris lõikusepüha jumalat. 19/10 kl. 14. Öp. Kool, orelli B. Ström, lauluheled.

NORRÖPING: Kodumaalt lahkumise ja kog. aastapäeva mälestusjumalat. 27/10 kl. 14 Matteuse. Öp. Kool, orelli H. Piirmets, solist V. Jüriso, kog. segakoor J. Aro juhata, lauluheled. Pärast jumalat. aktus Matteuse kirikussaalis.

EESTI AP. ÖIG. KIRIK

STOCKHOLM: Püha Nikolai peakirik. 20/10 kl. 11 liturgia, hingepalve metropolilt Aleksandri, piiskop Jüri ja ülemnd. Mihkel Suursõõti mälestuseks. Pärast jumalat. kog. nõukog. koosolek, teenib ülempr. Nael.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Neilpühi Kirik, Brävallag. 11. 20/10 kl. 10 pühapäevakool, kl. 11 jumalat., R. Mes ja H. Laur, lauluettek. 22/10 kl. 19 kooriharjutus.

STOCKHOLM: Norrmalmi bapt.-Kirik. Norrtulig. 37 jumalat. 20/10 kl. 14, küllalisen laulab-jutustab Helmo Promm Torontost.

ALLINGSÄS: Beteli kirik. Nvg. 19 jumalat. 27/10 kl. 15. A. Ahlberg ja V. Liidete

GÖTEBORG: Blä Bandet, Erik Dahlberg. 10 jumalat. 20/10 kl. 11. V. Kujba.

GÖTEBORG: Smyrna, Parkg. 1 jumalat. 19/10 kl. 14 (muudetud aeg), piibli- ja palvet. juhata. A. Milder 20/10 kl. 15 jutlus, koor, soololaule, lastele pühapäevakool. Nädaala sees: kolmap. kl. 17 tii. singenil Isenseng. 4 ja Jonseredis Kyrkog. 3 D kl. 18.

GÖTEBORG: KFUM, Parkg. 11 jumalat. 20/10 kl. 11. A. Ahlberg, palve- ja piibliit. 19/10 kl. 15 ja 23/10 kl. 13.

NORRÖPING: Betania, Bräddg. 54 palvet. 19/10 kl. 17, Tabernaakel, Tabernaakel, Kungsg. 20 jumalat. 20/10 kl. 18. E. raud ja küllaline Neville Salaman Guajaa-nast.

Eestlased Baltic Cupis Stockholmis

Neljas Baltic Cup korvpallis mängitakse Stockholmis Eriks-dalshallenis ajavahemikul 1-3 november. Võitlustest võtavad ka osa Eestiist ja Lätist kohale sõitnud meeskonnad.

Reedel, 1. nov. kl. 17.30 toimumb match Soome-Eesti, samal päeval, kl. 19.00 Rootsi-Läti.

Laupäeval, 2. nov. kl. 15 mängivad Rootsi-Soome ja kell 17 Eesti-Läti.

Pühapäeval, 3. nov. kl. 13 võitlevad Soome-Läti ja kell 15 mängivad Rootsi-Eesti.

Laupäevane match Soome-Rootsi saadetakse ka televisiooni. Päsmete eelmüük Svenska Isakettboliförbundet kaudu, tel. 67 67 06 10, Nybrogatan 23, 114 00 Stockholm.

Eesti mees, pensionär Stockholmsis, soovib

tutvust

estti naisega, et ühiselt mõtteid vahetada. Vast. F. Välja, Brevväg. 5, 122 47 Enskede, tel. 49 47 68.

Televisioniprogramm

TV Lördag

Suomenkieliset ohjelmat:
Finnspråkiga program:
0.00 Tapahtumia. Aktiivset magasinid
für finnspråkliga.
10.00 Muutuvia maailmankuva. Väril
1 osa.
Den förändringsvärldsbild. Färg.
1. Från något klart och enkelt till
något rörigt och invecklat. Textat
på svenska.
10.30–11.00 Kurjussakkinn rehelliäy-
dessä on ainsa joutakinn jumalallista.
Ilmari Klanto. Till 100-årsminnet av
Ilmari Klantos födelse. Textat på
svenska.
14.10 Por favor! Färg.
14.30–17.00/17.30 TV-pucken med två
matcher i Uppsala samt två matcher
i Skellefteå. Arne Hegerfors och
Kjell Andersson.
17.30 Aktiivset i veckan. Färg. Textat.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Helgmalringning. Färg. Från
Grisslans kapell i Ångermanland.
18.10 Sabbatsgästjänst från synago-
gan i Göteborg, rabbinen doktor Ja-
cob Soetendorp. Kantor: Laszlo
Pasztor. Färg.
19.10 Klotet. Tala med munnen och
tala med kroppen. Färg.
19.30 Amerika – serie av Alistair
Cooke. Färg. 5. En nation föds.
20.30 Tjädren i kvadrat. Färg. I en-
semblen: Tjädren Hållström, Berit
Bogg, Hasse Burman, Mona Thelme,
Bernt Dahlbäck och Curt Borkman.
Kerstmästare: Georg "Aby" Eric-
son.
1.00 Aktiivset och väder.
1.30 TV-nytt.
1.35–22.35 Deckardagen: Cannon med
William Conrad. Färg.

TELEVISION 2

5.30 Nybyggjarland. Färg. Fattigauk-
tionen. Textat.
16.00 Insändaren. Textat.
6.30 Viste ni var? Färg.
6.35 Onedlin linjen. Färg. 7. Knytnä-
varna talar.
7.35 TV-nytt och väder.
7.30 Bulleribok. Färg.
8.00 Lärings. Färg.
8.30 Carries krig. Färg. Sista delen.
Medv: Juliet Waley, Tim Coward,
Andrew Tinney, Rosalie Crutchley,
Matthew Guinness, Aubrey Ri-
chards, Shirley Dixon.
9.00 På äldre dar. Färg. Information
och förstörelse för vuxet folk. Vård:
My Persson.
9.30 Rapport med väder.
20.00 Barnvakans. Svensk långfilm
från 1963 av Bo Widerberg.
Medv: Inger Taube, Thommy Berg-
gren, Lars Passgård. Textat.
21.35 Regnbågen. Färg. Nöje från
fredag till lördag. Magnus Hjärtstam
håller salong med aktuella artister,
såsom: Runeson, Ted Astrom, Gu-
nilla Akesson, Monica Dominique
samt Lena Söderblom och Gösta
Bredfeldt m fl från Klarateaterns
ensemble. Dessutom dixieork. Hep
Cats och dansare.
22.30 TV-nytt och väder.
22.35–23.25 Glädjehuset. Färg. Plysch
och god musik med Dr Hook och
the Medicin Show. Jukka Tolonen
Rambling Band, Monica Törnell,
Popol Vuh, Bröderna Olsson, Ken-
neth Swanström och Stefan Gross-
man.

TV Söndag

9.40 Por favor! Färg.
Suomenkieliset ohjelmat:
Finnspråkiga program:
10.00 Uutisviikko.
Nyhetssvekan.
10.35–11.00 Kulukirja kannel. Väril
Vagabondens Kantele. Färg. Tauno
Palo framför ballader och sånger.
Textat på svenska.
14.30 Sär går tolv år i Linneryd. Färg.
Vad går till i ett litet svenskt sam-
hälle ville vi spegla när vi 1962 be-
sökte småländska Linneryd. Vad
har hänt sedan dess i smedjan? På
sågen, i pärmfabriken och i skolan?
15.30 Fokus. Färg. Textat.

16.00 Mosaik. Färg. Frågelek med
ungdomar från hela Norden. Idag
från Köpenhamn.
16.45 Grottans hemlighet. Färg. Ja-
pansk serie.
17.10 Arvingarna. Färg. 6. Skyldig?
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Innersidan. Färg. Andaktsstud-
ium med stiftsdikt Bengt Plejel.
18.30 Bayeux-tapeten. Färg. Vilhelm
Erlingens tåg mot England och
slaget vid Hastings 1066 skildrades
av samtida konstnärer i denna 70
meter långa bonad.
18.45 Kulturmagasinet. Färg. Medv.
bl a: Tomas Tranströmer och Björn
Runeborg. Vård Lars Helander.
19.30 Tjädren. Färg. Ett stycke Me-
delpladsnatur i närbild.
19.50 Den rasande Roland. Färg.
I rollerna: Massimo Foschi, Me-
riangela Melato, Edmonda Aldini,
Ottavia Piccolo, Mariu Tolo m fl.
21.00 Aktiivset och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 Sportspeglin.
22.05–22.30 Joule, watt och pascal.
Färg. 2. Energi och effekt.

TELEVISION 2

9.35 Liten blir stor – till vilket pris?
Färg. Om osäkerhet och oro i olje-
landet Norge.
9.55 Stäm gitarren. Färg.
10.00 Kom loss – spela med oss.
Färg.
10.30–11.00 Försöksprogram: Om –
samarbete. Färg.
13.00–15.30 ca TV-pucken med två
matcher i Uppsala samt två matcher
i Skellefteå. Arne Hegerfors och
Kjell Andersson.
15.55 Norska byggklossar. Färg.
Norsk långfilm från 1971 med Rolv
Weslund i åtta roller. Regi: Pål
Bang-Hansen.
17.35 TV-nytt och väder.
17.30 Broster Broster. Färg. 6. Cyl-
inderhatten.
Medv: Carl Gustaf Lindstedt, Claire
Wilholm, Asa Österman, John
King.
17.50 ca Doktor Krall. Färg. 6. Spår-
känningen.
18.00 Tyg – om hur man i olika ti-
der tillverkat tyg.
18.30 Carina – berättelse om en 12-
årig flicka.
19.00 Adalprofilen: Förr bolmade in-
dustrikröken. Färg. Serie om Adalen
förr, nu och i framtiden.
19.30 Rapport med väder och sport.
20.10 En värld i krig. Färg. 7. Med
kniven på strupen. Det tyska an-
greppet i juni 1941 fick katastrofala
följder för Sovjet.
21.00 Musikens underbara makt. Om
musik och musikupplevelser i en
storsad.
22.00–22.35 TV-nytt och väder.

TV Måndag

Skol-TV:
9.00–9.10 Switch on! 9, åk 3.
9.45–10.05 Musik två, åk 2. Färg. 1.
Kalle födelsedagsmorgon.
10.10–10.30 Klotet 5, åk 1–3. Färg. 5.
Att vara modig.
11.00–11.20 Karibu. Färg. Chagga-se-
der – från en by på Kilimanjaro.
Skol-TV:
12.00–12.25 Roller och situationer, åk 8.
3. Blåmärken.
13.35–13.55 Verkstadsindustrin genom
kameradagat, åk 1–2. Färg. Gymna-
siet.
14.30–14.55 Lärarvprogram: Musik 4,
åk 4. Program 2 för lärare.
16.30–17.00 Halvtem.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Elefantpojken. Färg. 9. Åter-
komsten.
18.30 Sveriges magasin. Färg.
19.30 Missöden – katastrof. Färg. Ny
lag från den 1 juli ålägger kommu-
nerna att hålla räddningstjänst –
men efterlevs den?
20.00 Förr visste jag precis. Färg. Se-
riell om en kvinnlig läkare, hennes
yrke och privatliv, om hennes vilja
till frihet och om kravet på ansvar
gentemot de människor hon möter.
Manus och regi: Carin Mannheimer.

Medverk: Birgitta Palme, Ulrika
Palme, Cecilia Bratt, Måns Westfelt,
Björn Melander, Birgitta Stahre,
Rune Jansson, Elisabeth Waerner,
Magnus Nilsson, Ulla-Britt Norr-
man, Lena Stahl, Majken Bahlen-
berg, Ingemar Carlehed.
20.50 Konstverk berättar. Färg. Ales
Stenar är en magnifikt skeppsätt-
ning som ligger högt över Käse-
berga fiskeläge vid Skånes sydkust.
Några tror att det är ett gravmonu-
ment över en i främmande land fal-
len hövding medan andra i detta
sagospel ser asaguden Balder
segla söderut mot solens och dödens
land. Program av Bengt Åke Kim-
bré.
21.00 Aktiivset och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–22.05 "Man vågar inte gå till
sin gramma" – samtal om männi-
skors situation i dagens prestations-
och konkurrenssamhälle.

TELEVISION 2

17.35 TV-nytt och väder.
17.30–18.00 Fem myror är fler än
fyra elefanter. Färg. Lek med ord,
begrepp och siffror med Magnus,
Brasse, Eva och dockorna Knysten
och Fräs.
18.30–18.50 "Teckenspråket är inte
konstigt".
19.30 Regionalnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Knuff – om en icke-kommer-
siell musikkultur.
20.45 Ropen skalla – daghem åt alla.
Både i Stockholm och runt om i
landet bildas just nu aktionsgrupper
som kräver plats på daghem och
fritidshem åt alla barn som behöver
det.
21.00 Bygd i förvandling – industri-
minnen. Färg. 2. Att arbeta med
järn.
21.30 Kvällsöppet – Åke Wilhelms-
son. Färg.
22.15–22.30 TV-nytt och väder.

TV Tisdag

Skol-TV:
9.30–9.40 i Latinamerika. Färg. 1. La-
tinameriska bilder. Mellanstadet.
10.00 Switch on! 9, åk 3.
10.10 Via Medelhavet. 4. Utvandrar-
stad. Mellanstadet.
Försöksprogram:
10.30–10.50 Om – samarbete. Färg.
11.00–11.30 Por favor! Färg.
Skol-TV:
12.00–12.15 Över gränserna. Färg.
Danska för lågstadiet.
12.30–12.40 i Norrland, åk 4. 3. Rike-
domar i norr.
13.10–13.35 Barnskapskap: Barnets
lekutveckling, åk 1. Färg. 1. De två
första levnadsåren. Gymnasiet.
Försöksprogram:
14.30–14.50 Om – samarbete. Färg.
16.30–17.00 Halvtem.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
Sportdag:
18.05 Det är idrott det här också.
Färg. Om kanotpojk och windsur-
fing, två nya idrotter i vårt land,
berättar Ulf Schenkmans.
19.00 Fotbollsskolan. Färg. 7. Vägg-
spel.
19.30 Sveriges magasin. Färg.
19.30 Sär går tolv år i Linneryd. Färg.
För tolv år sedan besökte TV 1 för-
sta gången det småländska samhäl-
let Linneryd. Idag är Linneryd inte
längre huvudort för sin bygd utan
ingår i en storkommun med Tings-
ryd som centralort. De nya kommu-
nalsamfundarna berättar vad de vill
göra. De gamla Linnerydsborna ger
sin syn på hur den nya kommunen
fungerar.
20.20 ABC. Färg. Mer än hälften av
befolkningen i Brasilien är analfa-
beter. På dagarna lär sig barnen
läsa och skriva, på kvällarna är det
föräldrarnas tur. Holländsk kort-
film.
20.30 Vetenskap och forskning. Färg.
Vi besöker barrskogsforskare i Jädr-
ås, Gästrikland. Vad händer med
skogen? Vad händer i skogen?
21.00 Aktiivset och väder.
21.30 TV-nytt.

21.35 "Ett normalt trafikdygn". Färg.
Ett holländskt filmteam följde ar-
betet med inbyggnad av trafikskadade
vid olika sjukhus under 24 timmar.
22.05–22.25 Karibu. Färg. Ngoma –
dans och musik i Tanzania.

TELEVISION 2

17.35 TV-nytt och väder.
17.30–18.00 Fem myror är fler än
fyra elefanter. Färg.
18.30 Start 3. Färg. 3. See you in Tor-
remolinos.
18.45 Stäm gitarren. Färg.
18.50 Kom loss – spela med oss!
Färg.
19.30 Regionalnytt.
19.30 Rapport med väder.
Till Olof Palmas handling om vår tids
mest brännande problem – kärn-
kraften! Textat.
20.10 Onedlin linjen. Färg. 8. Destina-
tion Luleå.
I rollerna: Michael Billington,
Paddy Joyce, Tom Owen, Peter Gil-
more, Caroline Harris, Kate Nelli-
gan, Jessica Benton, Robert Walker,
Robert James, Howard Lang.
21.00 Fönster mot TV-världen. Färg.
Vad tittar man på i andra länder?
Birgitta Sandstedt och Åke Wilhelms-
son. Färg.
21.35 Kvällsöppet – Åke Wilhelms-
son. Färg.
22.20–22.35 TV-nytt och väder.

TV Onsdag

Skol-TV:
9.00 Barnskapskap: Institutionskun-
skap, åk 2. Färg. 2. Barn- och ung-
domsinstitutioner. Gymnasiet.
9.30–9.40 På Gotland och Öland, åk 4.
9.45–10.05 Rymt och rörelse, åk 2.
10.10–10.30 Klotet 5, åk 1–3. Färg. 5.
Att vara modig.
11.00 Stäm gitarren. Färg.
11.05 Kom loss – spela med oss!
Färg.
11.35–11.55 Karibu Malsha. Färg. En
berättelse från Östafrika. 2. Den
nya läraren.
12.00–12.15 i Frankrike, åk 5. 1. In-
dustri.
16.30–17.00 Halvtem.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Vår fantastiska värld. Färg.
18.30 Sveriges magasin. Färg.
19.30 Karibu Malsha. Färg. En berät-
telser från Östafrika. 1. Tjuvjägaren.
20.00 Studio K. Färg. K för konfor-
tation, klagomur, kontakt och kriti-
k. Programledare: Fritiof Haglund.
21.00 Aktiivset och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–23.10 M som i Mathieu. Färg.
Fransk långfilm från 1971. Regi:
Jean-François Adam.
I rollerna: Sami Frey, Brigitte Fos-
sey, Roland Dubillard, Bulle Ogier,
Laurent Mirouze.

TELEVISION 2

17.35 TV-nytt och väder.
17.30–18.00 Fem myror är fler än
fyra elefanter. Färg.
19.30 Regionalnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Den längsta dag – pjäs av Eva
Norman. Färg.
Medverk: Christina Schollin, An-
ders Nyström, Rolf Skoglund.
21.00 Slummen brinner! Färg. Att be-
kämpa bränder i New York är ett
farligt jobb, där livet ofta står på
spel. Förra året dödades tre gånger
så många brandmän som poliser i
tjänsten.
21.50 Kvällsöppet – Åke Wilhelms-
son. Färg.
22.35–22.40 TV-nytt och väder.

TV Torsdag

Skol-TV:
8.30–8.50 Att bygga från grunden –
byggteknik, åk 1–2. 2. Traditionellt
byggande.
9.30–9.40 Över gränserna. Färg. Dan-
ska för lågstadiet.

9.45–10.05 Klotet 5, åk 1–3. Färg. 5.
Att vara modig.
10.35–10.55 Verkstadsindustrin genom
kameradagat, åk 1–2. Färg. 2. Män-
niskor i samverkan. Gymnasiet.
11.00–11.15 Start 3. Färg. Engelska
för vuxna.
Skol-TV:
12.00 Musik två, åk 2. Färg. 1. Kalle
födelsedagsmorgon.
12.30–12.45 Sniffare, åk 4–6. Färg.
13.10–13.35 Sommarberättelsen, åk
1–3. Färg. Reldar Jönsson läser sin
novell Resenärerna. Gymnasiet.
13.40–14.25 Mathéteater: Det är sön-
dagsfestermiddag, min bror springer
på åkern. Färg. Av Per Gunnar
Evdander.
Medverk: Jan Olof Strandberg, Bar-
bro Hlort af Ornäs, Göran Adolfs-
son, Gunilla Ohlsson-Larsson. Hög-
stadiet, gymnasiet.
16.30–17.00 Halvtem.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05 Ventilen. Färg. Om enkla –
och krångliga – instrument som
man själv kan bygga och spela på.
18.30 Sveriges magasin. Färg.
19.30 Arvingarna. Färg. 7. Gode tider.
I rollerna: Jean Anderson, Patrick
O'Connell, Richard Easton, Robin
Chadwick, Jennifer Wilson, Hilary
Tindall, Julia Goodman m fl.
20.15 Konstverk berättar. Färg. Fär-
gen och ljuset – Viktor Birsa må-
lar.
20.30 Fokus. Färg.
21.00 Aktiivset och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35–22.25 Ginger Baker i Afrika.
Färg. En av världens bästa bättror-
ter, Ginger Baker från den legenda-
riska popgruppen Cream, beskriver
en musikall resan genom Afrika.

TELEVISION 2

Försöksprogram:
17.00 Om – Sofa som ser med fing-
rarna.
17.35 TV-nytt och väder.
17.30–18.00 Fem myror är fler än
fyra elefanter. Färg.
18.30 Jordbruk 74. Färg. 1. Mekan-
sera rätt – Nkrattfoderhantering för
kor.
19.30 Regionalnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Bilder ur jazzens historia. Färg.
Om Louis Armstrong och hans be-
tydelse för jazzlivet i Chicago, om
några av musikerna i hans omgiv-
ning och om tidigt vitt Chicagojazz.
Medverk: Louis Armstrong, Eddy
Condons orkester, Benny Goodman,
Earl Hines, Art Hodes, Albert
Hunter, Wingy Manone, Albert Ni-
cholas, Jimmy McPartland och
Zutty Singleton.
20.30 Nybyggjarland. Färg. Serie om
livet i Lappland för hundra år se-
dan. Kvacksalvaren.
Medverk: Peter Lindgren, Thure
Karlsson, Linnéa Fjällstedt, Sonja
Lindgren-Källström, Asa Eriksson,
Sven Grönlund, Birgitta Ruhne,
Anna Sehlén, Samfrid Rönnefjord,
Gro Björger, Herman Grönlund, Ira
Grönlund.
21.00 Tidsebild. Färg. Kring aktuell
politik och ekonomi med Berndt
Ahqvist och Olle Stenholm.
21.35 Sportnytt.
21.55 Kvällsöppet – Åke Wilhelms-
son. Färg.
22.40–22.45 TV-nytt och väder.

– Inte behövde du väl köpa en
helt ny kam bara därför att en tand
gick av i den gamla.
– Jo, det var nämligen den sista.
ta.